

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BABA KATILIMININ YORDAYICILARI OLARAK
CİNSİYETÇİLİK, BABALIK ÖZ YETERLİLİĞİ, EVLİLİK
NİTELİĞİ**

Necati ENÖZ

**Danışman
Doç. Dr. Arzu ARAZ**

İZMİR – 2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Baba Katılımının Yordayıcıları Olarak Cinsiyetçilik, Babalık Öz Yeterliliği, Evlilik Niteliği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/06/2021

Necati ENÖZ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Baba Katılımının Yordayıcıları Olarak Cinsiyetçilik, Babalık Öz Yeterliliği, Evlilik Niteliği

Necati ENÖZ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Bu çalışmanın temel amacı, cinsiyetçi tutumların baba katılımı ile ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin seri çoklu aracı rollerinin belirlenmesidir. Çalışmada yaş ortalaması 37.89 (SS= 4.744), evli, en az bir çocuğu olan erkek ve yetişkin 420 katılımcıya Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği, Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği, Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği, Baba Katılım Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. İlgili değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı etkiler, SPSS PROCESS makrosu kullanarak bootstrap yöntemi ile (n = 5000 bootstrap örnekleme) analiz edilmiştir. Altı farklı seri çoklu aracılık modelinin test edilmesi sonucunda, a) korumacı cinsiyetçiliğın baba katılımı ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğın pozitif niteliğinin b) korumacı cinsiyetçiliğın baba katılımı ile ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğın negatif niteliğinin c) çocuğa karşı cinsiyetçi tutumların baba katılımı ile ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğın pozitif niteliğinin d)

Çocuğa karşı cinsiyetçi tutumların baba katılımı ile ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin seri çoklu aracılık rolleri anlamlı bulunmuştur. Araştırma bulguları ilgili literatür bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Baba Katılımı, elişik Duygulu Cinsiyetçilik, Düşmanca Cinsiyetçilik, Korumacı Cinsiyetçilik, ocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutumlar, Babalık z Yeterliliği, Evliliğin Pozitif Niteliği, Evliliğin Negatif Niteliği

ABSTRACT

Master's Thesis

Sexism, Parental Self-Efficacy, Relationship Quality as The Predictors of Father Involvement

Necati ENÖZ

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Psychology

Psychology Program

The main purpose of the current study was to investigate the serial multiple mediation effect of parental self-efficacy and relationship quality in the relationship between sexist attitudes and father involvement. In this study 420 individuals and the mean age was 37.89 years ($SS = 4.744$) completed measures of the Ambivalent Sexism Inventory, Sexist Attitude Toward Child Scale, Parenting Sense of Competence Scale, Positive–Negative Relationship Quality (PN-RQ) Scale, Inventory of Father Involvement and a Demographic Information Form. Indirect and direct effects between the relevant variables were assessed with bootstrapping method by using the SPSS PROCESS macro ($n = 5000$ bootstrapping iterations). The results of the six serial multiple mediation models disclosed that (a) Serial multiple mediation effects of paternal self-efficacy and positive quality of marriage on the relationship between father involvement and benevolent sexism (b) Serial

multiple mediation effects of paternal self-efficacy and negative quality of marriage on the relationship between father involvement and benevolent sexism (c) Serial multiple mediation effects of paternal self-efficacy and positive quality of marriage on the relationship between father involvement and sexist attitude toward child (d) Serial multiple mediation effects of paternal self-efficacy and negative quality of marriage on the relationship between father involvement and sexist attitude toward child are significant. The findings of the current research were discussed in the light of related literature.

Keywords: Father Involvement, Ambivalent Sexism, Hostile Sexism, Benevolent Sexism, Sexist Attitude Toward Child, Parental Self-Efficacy, Relationship Quality

ÖNSÖZ

Tüm bilimsel çalışmalar gibi inceleyecek olduğunuz bu araştırma da kolektif emeğin sonucu olarak ortaya çıktı. Bu araştırmanın ortaya çıkmasına vesile olan, çalışma içerisinde isimlerini andığım tüm bilim insanlarına teşekkürü borç bilirim. Çalışma süreci boyunca bilgisi, deneyimi ve tecrübeleriyle destek olan, bu araştırmada en az benim kadar emeği bulunan danışmanım Doç. Dr. Arzu Araz'a teşekkürlerimi sunarım. Onun rehberliği olmasaydı böyle bir çalışma ortaya çıkmazdı. Tüm bu süreçte en depresif anlarımda bana moral ve motivasyon kaynağı olan, manevi desteğini hep hissettiğim yol arkadaşım Kübra'ya her şey için teşekkür ederim. Çalışma ile ilgili güzel değerlendirmeleri ve önemli önerileri için sevgili hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Ahu Öztürk ve Doç. Dr. İnci Boyacıoğlu'na teşekkürlerimi sunarım. Ek olarak maddi-manevi desteklerini hiç esirgemeyen aileme ve yeterli katılımcıya ulaşmam konusunda destek olan tüm dostlarıma da teşekkürü borç bilirim.

Necati ENÖZ

**BABA KATILIMININ YORDAYICILARI OLARAK CİNSİYETÇİLİK,
BABALIK ÖZ YETERLİLİĞİ, EVLİLİK NİTELİĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖZET	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMANIN AMACI

1.1.BABALIĞIN TARİHSEL SÜRECİ	6
1.2.BABA KATILIMI	12
1.3.BABA KATILIMI VE CİNSİYETÇİ TUTUMLAR	16
1.4. BABALARIN KENDİ EBEVEYNLERİNE DAİR YETERLİLİK ALGILARI	20
1.5. İLİŞKİ NİTELİĞİ VE BABA KATILIMI	23
1.6.ARAŞTIRMANIN AMACI	27

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR	30
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	33
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu	33
2.2.2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	33
2.2.3. Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği	35
2.2.4. Baba Katılım Ölçeği	36
2.2.5. Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği	37
2.2.6. Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği	37
2.3. İŞLEM	41
2.4. VERİ ANALİZLERİ	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	43
3.1.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları	45
3.2. ARACILIK ROLLERİNİN TEST EDİLMESİ	48
3.2.1. Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğin ve Evlilik Niteliğinin Aracılık Etkileri	52
3.2.1.1. Korumacı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Aracılık Etkisi	52

3.2.1.2. Korumacı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Aracılık Etkisi	55
3.2.1.3. Düşmanca Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Aracılık Etkisi	57
3.2.1.4. Düşmanca Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Aracılık Etkisi	57
3.2.1.5. Çocuğa Karşı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Aracılık Etkisi	58
3.2.1.6. Çocuğa Karşı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Aracılık Etkisi	61
TARTIŞMA	64
KAYNAKÇA	74
EKLER	

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Örneklemin tanımlayıcı istatistikleri	31
Tablo 2: Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Analizi Sonuçları	40
Tablo 3: Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma, En Düşük ve En Yüksek Puanları	43
Tablo 4: Demografik ve Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Tablosu	47
Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler	48
Tablo 6: Evliliğin Negatif Nitelikleri (Log10 dönüşümü gerçekleştirilmiş)	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Önerilen Teorik Model s. 29
- Şekil 2:** Yordayıcı Değişkenin Yordanan Değişken Üzerindeki Toplam Etkisi ve Seri Çoklu Aracılık Modeli s. 51
- Şekil 3:** Korumacı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Seri Aracılık Etkilerine İlişkin Standardize Olmayan Yol Katsayıları s. 54
- Şekil 4:** Korumacı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Seri Aracılık Etkilerine İlişkin Standardize Olmayan Yol Katsayıları s. 57
- Şekil 5:** Çocuğa Karşı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Seri Aracılık Etkilerine İlişkin Standardize Olmayan Yol Katsayıları s. 60
- Şekil 6:** Çocuğa Karşı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Seri Aracılık Etkilerine İlişkin Standardize Olmayan Yol Katsayıları s.63

EKLER LİSTESİ

EK.1: Kişisel Bilgi Formu	ek s. 1
EK.2: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	ek s. 5
EK.3: Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği	ek s. 7
EK.4: Baba Katılım Ölçeği	ek s. 9
EK.5: Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği	ek s. 11
EK.6: Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği	ek s. 13
EK.7: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	ek s. 16
EK.8: Etik Kurul İzni	ek s. 17

GİRİŞ

Sosyal ve tarihsel süreçler toplumları olduğu gibi aile yapısını da değişikliğe uğratmaktadır. Aile, kavramsal olarak sabitmiş gibi algılansa da toplumların içinden geçtiği çeşitli dönemler aile yapılarında da değişiklik yaratmaktadır. Dünya savaşları, kadınların iş gücüne katılımı, göçler gibi önemli olaylar ‘geleneksel aile’yi doğrudan etkilemekte ve anne-baba-çocuk etkileşimini geleneksel şeklin dışına taşımaktadır (Cabrera, LeMonda ve Lamb, 2000). Toplumsal değişimin yarattığı koşullar ise aile içi ilişkileri ve rolleri derinden etkilemektedir. Annelik ve babalık rolleri bu değişimin en fazla gözlenebildiği alandır. Ayrıca geleneksel roller arası sınırlar pek çok aile için gittikçe belirsizleşmektedir. Ekonomik sorumluluğun babada, çocuğun sorumluluğunun annede olduğu aile yapısı yavaş yavaş yerini sorumlulukların daha eşit paylaşıldığı aile yapısına bırakmaktadır (Pleck ve Pleck, 1997).

Değişen toplumsal yapı içerisinde anne-çocuk ilişkisi hala önemini korusa da babanın çocukla olan ilişkisi de oldukça kritik bir öneme sahiptir. Bu içerik, literatürde “baba katılımı” terimi ile ifade edilmektedir ve genel olarak tanımlanacak olursa babaların çocuklarının yaşamlarına dahil olması anlamında kullanılmaktadır (Pekel-Uludağlı, 2017). Bu alanda çalışan kuramcılar baba katılımının çeşitli boyutlarda ele alınması gerektiğini dile getirmişlerdir. Cook ve ark.’na (2005) göre, babanın çocuğunu beslemesi, giydirmesi, temizlemesi, kıyafetlerini değiştirmesi gibi fiziksel bakım davranışları *araçsal baba katılımı*; oyun oynama, kitap okuma gibi çocukla duygusal etkileşime dayalı babalık davranışları ise *duygusal baba katılımı* olarak adlandırılmaktadır. Lamb’a (2000) göre ise baba katılımı *ulaşılabilirlik, meşguliyet* ve

sorumluluk olmak üzere üç boyutta ele alınmalıdır. “Ulaşılabilirlik” boyutu, babanın çocuğun yaşamında fiziksel olarak bulunmasını; “meşguliyet” boyutu babanın çocukla birlikte faaliyetlerde bulunmasını ve etkileşime geçmesini içerir. “Sorumluluk” boyutu ise babanın çocuğun sorumluluğunu aldığı eylemlerini içerir. Bu tanımlamaya göre baba katılımının sorumluluk bileşeni diğerlerinden farklı olarak babaya ‘ortak ebeveyn’ rolünü tanımlamakta, babayı ‘yardımcı ebeveyn’ rolünden çıkarmaktadır. Baba katılımının alt boyutları, diğer değişkenlerden çeşitli şekillerde etkilenmektedir. Örneğin baba katılımının sorumluluk boyutu babalık öz yeterliliğinden ve cinsiyetçi tutumlardan etkilenirken; ulaşılabilirlik ve meşguliyet boyutları ilişki niteliğinden etkilenebilmektedir (Lamb, 2000).

Yapılan pek çok araştırmada katılım gösteren ve etkileşimde bulunan babaların çocuklarının bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişimlerine olumlu katkıda bulundukları gözlenmiştir. Örneğin McMunn ve ark. (2015) tarafından İngiltere’de gerçekleştirilen bir çalışma bulgusuna göre baba katılımının 3 yaşındaki çocukların sosyo-duygusal gelişimlerine olumlu etkileri vardır. Babaların katılım gösterdiği çocuklarda; daha az suçlu davranış (Harris, 1998), daha az risk alma davranışı ve davranış problemleri (Kuzucu ve Özdemir, 2013) ve daha olumlu iyilik hali ve duygusal gelişim (Allen ve Daly, 2007) söz konusudur.

Baba katılımı davranışını araştıran çalışmalar incelendiğinde, baba katılımı davranışını etkileyen pek çok değişken olduğu görülmektedir. Baba katılımını etkileyen önemli değişkenlerden biri cinsiyetçi tutumlardır. Babaların cinsiyet rollerine ilişkin algıları onların katılım davranışlarını çeşitli şekillerde etkilemektedir.

Daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olan babalar, çocuklarının yaşamında daha fazla katılım gösterirken (Bonney ve ark., 1999); kadınsı özelliklerle anılmaktan rahatsız olma ve kadınsı yönlerini bastırma, baba katılımı ile olumsuz olarak ilişkilidir (Duran, 2010). Benzer şekilde Palkovitz (1984) androjen özellikler gösteren babaların, bebeklerinin yaşamına daha az katılım gösterdiklerini belirtmiştir. Cinsiyetçi tutumlar çocuklara yönelik olduğunda da baba katılımı davranışı etkilenebilmektedir. Babaların çocuklarına yönelik cinsiyetçi tutumlarının baba katılımını etkilediğini gösteren bulgular ilgili literatürde mevcut olsa da (Akçınar, 2017); baba katılımı ve çocuğa yönelik cinsiyetçi tutumları inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada çelişik duygulu cinsiyetçiliğe ilaveten çocuğa karşı cinsiyetçi tutumların da baba katılımı ile ilişkisi incelenerek literatürdeki boşluğun biraz da olsa doldurulacağı düşünülmektedir.

Babaların katılım davranışlarını etkileyen bir değişken ise öz yeterliliktir. Babanın kendi ebeveynliğine dair yeterlilik algısı babaların katılımını etkilemektedir. Baba, kendini çocuğun bakımı ve ebeveynliği konusunda yeterli hissettiğinde hem daha fazla öğretici oyun oynamakta hem de çocuğun bakımına daha fazla katılmaktadır (Fagan ve Barnett, 2003; Freeman ve ark., 2008). Babanın, çocuğunun bakımına katılması, ona yaklaşım konusundaki yeterlik algısını ve birlikte zaman geçirmeyi daha eğlenceli bulmasını desteklediği için baba katılım konusunda daha fazla motive olmaktadır. Aynı zamanda babanın yeterliliği arttıkça, annenin de baba katılımını destekleme oranı artmaktadır (Fagan ve Barnett, 2003). Baba katılımı davranışını etkileyen en önemli değişkenlerden birisi de aile içi ilişkilerdir. Annenin hem çocukla hem de baba ile olan ilişkisi babaların katılım davranışı ile yakından

ilişkilidir. Babalar için ‘babalık’ ve ‘eş’ rolleri arasındaki sınır oldukça belirsiz olup, bir ilişki içerisinde yaşanan olumlu ya da olumsuz gelişmeler diğer ilişkiyi de benzer şekilde etkilemektedir (Katz ve Gottman, 1996).

Bu çalışmada baba katılımını etkileyen cinsiyetçilik, babalık öz yeterliliği ve evlilik niteliğinin birbirleriyle olan ilişkisi incelenecektir. Alanyazında ilgili değişkenlerin baba katılımına yönelik etkileri tek tek incelenmiş; değişkenlerin aralarında ilişki olup olmadığı, ilişki varsa da bu ilişkinin nasıl olduğuna bakılmamıştır. Bu çalışmada bir model üzerinde ilgili değişkenlerin nasıl bir ilişkiye sahip oldukları incelenecektir.

Bu araştırma kapsamında, 4 ile 10 yaş aralığında çocuğu olan babalarla çalışılmıştır. Orta çocukluk dönemi olarak da adlandırılan bu dönemde çocuklar fiziksel ve zihinsel gelişim gösterdikleri için hem aileleri ile hem de çevreleri ile sosyalleşme seviyeleri yükselir, dünyayı ve kendilerini tanımaya başlarlar ve okula başlama süreci gibi çocukluğun önemli olayları bu dönemde gerçekleşir (Collins, Madsen, Susman-Stillman, 2002). Bunların yanı sıra çocuklar bu dönemde aile içerisinde cinsiyet kalıplarını öğrenmeye başlarlar (Ruble, Martin, Berenbaum, 2006). Bu nedenlerden dolayı orta çocukluk döneminde çocuğu olan babaların çocukları ile etkileşimleri ve onların yaşamlarına katılım göstermeleri bu yaş aralığında oldukça önemli hale gelmektedir. Türkiye’de bu dönemdeki çocukların çoğunlukla annenin sorumluluğunda görüldüğü ve babaların çocukları ile etkileşimlerinin sıklıkla oyun oynama faaliyetleri ile sınırlı kaldığı bulgusu da literatürde mevcuttur (Akçınar, 2017). Ayrıca literatür incelendiğinde baba katılımı konusunun çocuğun yaşına göre farklı dönemler bazında incelendiği (örneğin 0 ile 3 yaş aralığında çocuğu olan babalar, 4 ile

10 yaş aralığında çocuğu olan babalar, 11 ile 18 yaş ergenlik döneminde çocuğu olan babalar gibi) görülmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın orta çocukluk döneminde çocuğu olan babalarla gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

Bu alışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde baba katılımı, cinsiyetçi tutumlar, babalık öz yeterliliği ve ilişki niteliği ile ilgili kuramsal ereve sunulmaktadır. İkinci bölümde araştırmanın yönteminden bahsedilmiştir. Araştırmaya dahil edilen örneklemin demografik özellikleri, kullanılan lme aralarının içerikleri ve psikometrik özellikleri, çalışmadaki veri toplama süreci ve çalışmada yer alan veri analizi yöntemleri bu bölümde açıklanmaktadır. nc bölümde araştırmanın temel değişkenleri arasındaki korelasyon analizi bulguları aktarılmıştır. Ardından cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin seri aracılık etkisine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Dördüncü bölümünde ise bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmış; araştırmanın literatüre katkıları, sınırlılıkları ve ileride gerçekleştirilebilecek araştırmalar için öneriler aktarılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMANIN AMACI

1.1. BABALIĞIN TARİHSEL SÜRECİ

İnsan türü var olduğu ilk anlardan itibaren, diğer canlılardan farklı olarak, varlığını devam ettirebilmek için diğer türdaşları ile bir araya gelmek mecburiyetinde kalmıştır. İnsan türünün yavrusu doğumdan sonra uzun süreler boyunca yakın bakım sağlanırsa hayatta kalma şansına sahip olmuştur. Sümer'e (2012) göre ihtiyaç duyduğumuz bu yakın bakımı sağlayabilmek adına davranış örüntülerimiz 'kişiler arası ilişkiler' çerçevesinde şekillenmiştir ve aile ilişkileri, insan yavrunun hayatta kalma şansını arttırmasının yanı sıra onun geri kalan yaşamını da derinden etkilemektedir.

'Babalık' kavramı hem biyolojik bir durumu hem de bir rolü/kimliği ifade etmektedir. Biyolojik durumu ifade etmek için kullanılan babalık genetik materyale atıf yapmasından kaynaklı olarak değişmez, sabit bir durumu yansıtırken; ebeveyn olma davranışını ifade eden babalık içinde bulunduğu aile ilişkilerinden ve toplumdan etkilenmektedir (Pleck, 2007). Aile ilişkileri toplumların içinden geçtiği süreçlerden ve kültürden etkilenmektedir. Aile ilişkisinin temel taşı oluşturan ebeveyn- çocuk ilişkisini tarihsel olarak incelediğimizde bu ilişki çeşitli kültürlerde ve tarihlerde farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Kağıtçıbaşı'na (2012) göre ebeveynlik hem içinde yaşanılan toplumun kültürünün ürünüdür hem de o kültürün temel aracıdır;

ebeveynliğin sergileniş biçimi kültüre göre farklılık gösterebileceği gibi ebeveynliğe atfedilen değerler de farklılıklar gösterebilmektedir.

Anneliğin çocuğun doğum sürecindeki yeri, toplumun gözünde hala anneleri birincil bakım veren olarak konumlandırırsa da son yarım yüzyıldaki toplumsal değişimler sayesinde babaların da çocuğun sorumluluğunu alması artık geniş kesimlerce beklenir hale gelmiştir. Toplumdaki bu değişim bilimsel çalışmalara da yansımakta, babalığın da annelik kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır (Lewis ve Lamb, 2003).

Babalık davranışı da kültürden ve toplumdan etkilenmiş, tarihsel önemli olaylar sonucunda değişime uğramıştır. Babalık konusunda çalışma yapan çeşitli araştırmacılara göre ‘babalığı’ kabaca üç ayrı dönemde incelemek mümkündür (Lamb, 2000). İlki, babaların ‘ahlaki öğretici ve rehber’ olarak görüldüğü modernizm öncesi döneme denk düşmektedir. İkincisi, sanayi devrimi ile birlikte kitlelerin yığınlar halinde kırdan şehirlere göç ettiği ve babaların ‘temel kaynak sağlayıcı’ olarak görüldükleri dönemi kapsamaktadır. Üçüncüsü ise, tarihsel olarak günümüzü de içine alan, *daha eşitlikçi babalık* anlayışlarının toplumda yaygınlık göstermeye başladığı dönemi ifade etmektedir (Lamb, 2000).

Babaların ‘ahlaki öğretici ve rehber’ olarak görüldüğü dönem, modernizm öncesinde feodal üretim ve aile ilişkilerinin hâkim olduğu döneme denk düşmektedir (Taşkın, 2011). Bu dönemde toplumda temel geçim kaynağını tarımsal üretim ve hayvancılık oluşturmakta, toplumun çok büyük bir kesimi kırsal bölgede yaşamaktadır. Aileler tarlada çalışacak iş gücü ihtiyacını karşılamak için çok fazla çocuk yapmaktadır. Bu durum Hoffman ve Hoffman (1973) kavramsallaştırması ile

açıklanabilmektedir. Bu kavramsallaştırmaya göre çocuklara atfedilen değerler üç ana değer tipinde kategorize edilebilmektedir: Faydacıl, psikolojik ve sosyal. Faydacıl değerler temeline göre çocuğun hem küçüklüğünde hem de yetişkinliğinde ekonomik bir değerinin olması, ailede çocuğun tüm yaşamı boyunca aileye sadakat duyması beklentisini doğurmaktadır. Ailenin sadakat ihtiyacı ise, çocuğun aile içerisinde sürekli baskı ve denetim mekanizmasına tabi tutulmasına neden olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010). Babalık bu noktada devreye girmekte, çocuğun dönemin toplumsal değerlerine uygun bir biçimde yetiştirilmesi babanın sorumluluğu olarak görülmektedir (Lamb, 2000).

Dönemin toplumsal yaşantısında temel belirleyen olan dini öğretiler, babaların ahlaki rehber olarak aile içindeki sorumluluklarında temel bir araç olarak öne çıkmaktadır. Batı toplumları için Orta Çağ Hristiyan öğretileri aile yaşamını, dolayısıyla da babalığı temelde belirlemekteydi. Bizim yaşadığımız coğrafyada ise İslamî öğretiler aile yaşantısında temel oluşturmaktaydı. Çocuklar doğduğu andan itibaren yaşamının her aşamasında dini öğretilere maruz bırakılmaktaydı. Cin-Hurafe hikayeleri çocuklara karşı bir baskı mekanizması olarak işletilmekte, istenilen biçimde yetiştirilmeleri için araç olarak kullanılmaktaydı (Onur, 2012). Osmanlı öğüt kitaplarında babalara kız çocuklarının nasıl yetiştirileceği, erkek çocuklara nasıl davranılacağı salık verilmekteydi. Örneğin Sadî çocuk yetiştirme konusunda sert öğütler vermekte, Tusî kız çocuklarına okuma- yazma öğretilmemesi gerektiğini iddia etmekte, İbrahim Hakkı soru sormayı ve itiraz etmeyi yasaklamaktaydı (Onur, 2012).

Babalığın ikinci dönemi 16. yüzyıldan itibaren gözlenmeye başlamış ve 19. yüzyıl itibari ile toplumda yerleşiklik kazanmıştır (Lamb, 2000). Bu dönemde feodal

Üretim ve aile ilişkileri yerini kapitalist topluma bırakmıştır. Büyük sanayi kentleri ortaya çıkmaya başlamış, kitleler yıgınlara halinde kırsal yerlerden kentlere göç etmeye başlamıştır. Temel geçim kaynağı olan tarımsal üretim yerini sanayi üretimine bırakmıştır. Ekonomik retim biçim değiştirmesi var olan aile yapısını da derinden etkilemiştir. nceki dönemde tüm ailenin tarımsal üretime katıldığı çalışma biçimi, yalnızca erkeklerin fabrikalarda çalıştıkları biçime evrilmiştir. Bu dönem aile içindeki her bir rol önceki döneme göre farklılaşmaktadır. Fabrikalarda alışan nüfusun erkekler tarafından karşılanıyor olması babalara ailenin “kaynak sağlayıcı”sı sorumluluğunun yüklenmesine neden olmuştur (Lamb, 2000; Taşkın, 2011).

Sanayileşmenin bir diğer etkisi kadınlar üzerinde olmuştur. Erkeğin ev dışında kaynak sağlayıcı rolünü üstlenmesi, kadının ev içi emeğindeki rolünü ve ocuk bakımındaki sorumluluğunu belirginleştirmiştir (Pleck, 1981). Toplum gözünde anneler temel bakım verici olarak kabul edilmiş, erkeklere yardımcı ebeveyn rolü uygun grlmştir. Sanayileşmenin yaygınlaşması ve şehirlere gç kalabalık aile yapısını da değiştirmiştir (Pleck ve Pleck, 1997). Tarımdaki iş gücü ihtiyaının ortadan kalkması ve meknsal olarak şehir konutlarının kullanılması aileleri sayısal olarak daha az kalabalık olmaya ve daha az ocuk yapmaya yönlendiren nedenlerden olmuşlardır. Aileler ocuğun iş gücüne daha az ihtiyaç duymaya başlamış, bu durum çocuğun ekonomik değerini yaratan koşulları hafifletmiş, böylece çocuğun “psikolojik değer”nin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kağıtçıbaşı, 2012).

Ailenin değişimi, ülkemizin de içinde bulunduğu coğrafyadaki benzer bir süreci izlemiştir. Tanzimat Fermanı ile başlayan modernleşme hareketleri Osmanlı aile yapısını da etkilemiştir. Özyürek’e (2009; akt. Onur, 2012) göre Osmanlı

modernleşmesinde yaratılmak istenen en büyük değişikliklerden bir tanesi aile içi roller olmuştur. Ancak toplumdaki değişim, bu coğrafyadaki modernleşme hareketi gibi yavaş gerçekleşmiş, zamana yayılmıştır. Toplumsal ve ekonomik değişim cumhuriyet döneminde yapılan yeniliklerle hız kazanmış, sanayinin gelişmesi ve şehirde yaşayan nüfusun artışı, dolayısıyla da erkeklerin kaynak sağlayıcı rolünün toplumda yaygınlaşması, Cumhuriyet'in ilanı sonrası birkaç on yılı bulmuştur (Sağlam, 2006).

Lamb'e (2000) göre bu dönemde babaların 'kaynak sağlayıcı' rolünün önem kazanması babalara daha önceki dönemde atfedilen 'ahlaki rehber' rolünü ortadan kaldırmamaktadır. Babalar bu tarihsel dönemde de ahlaki rehber olma sorumluluklarını devam ettirmişlerdir. Ancak bu dönemdeki yaşanan toplumsal değişimler sonucu 'iyi baba' olmanın temel koşulu ailenin geçimini sağlayabilmek ve onları besleyebilmek olarak değişikliğe uğramıştır. 20. yüzyılın sonlarına kadar baskın olan bu babalık modeli toplum için cinsiyet rollerini tanımlama açısından da oldukça önem arz etmekteydi.

Eşitlikçi babalık modellerini içeren babalığın son dönemi; 1970'li yıllardan itibaren görülmeye başlamış, günümüze kadar gelmiştir. Bilimsel alanda kaydedilen gelişmelerle birlikte babaların çocukların gelişimleri üzerindeki olumlu etkileri anlaşılmaya başlanmış, bunun yanında toplumda yükselen cinsiyet eşitliği talepleri aile içi rollerin yeniden şekillenmesine neden olmuştur (Lamb, 1975). Çocuğunun bakımı konusunda sorumluluk alan babalık modelleri toplumsal olarak istenir hale gelmeye başlamıştır. (McBride ve McBride, 1993). Ülkemizde de kadınların iş hayatında ve ev dışında daha fazla yer almaya başlamaları erkeklerin evde daha

sorumlu ve etkin olmaları gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırmaları Enstitüsü (2012) verilerine göre ülkemizdeki kadınların çalışma oranı 2011 yılında %30'a ulaşmıştır. Yetişkin kadınların %91'nin en az bir eğitim seviyesini tamamladığı (TUIK, 2013) düşünüldüğünde, kadının toplumsal yaşamdaki yerinin arttığı ve ev dışında da fazla vakit geçirdiğini söylemek mümkün hale gelmiştir.

Babaların çocuk gelişimi üzerindeki öneminin hem toplum tarafından hem de bilimsel anlamda kabul edilmesi yirminci yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. Kadın-erkek eşitliğine yönelik mücadelelerin başlangıcı on dokuzuncu yüzyıl olsa da toplumsal yaşamda kalıcı değişiklikler yaratılması batılı ülkeler için 1960'lı yıllardan sonra gerçekleşmektedir (Pleck, 1981; Pleck ve Pleck, 1997). Kadınların eğitim seviyelerinin artışı ve bunun devamında kadın istihdam oranının giderek yükselmesi kadınların toplum içerisindeki rollerinin sorgulanmasına neden olmuştur. Dünya Bankası desteklenen verilerine göre 1980'li yıllarda hem Türkiye'de hem de tüm dünyada kadınların çalışma oranı %50'lere ulaşmıştır (Uraz ve ark., 2007). Hem kadınların toplumsal yaşam içindeki rollerinin artması hem de kadın erkek eşitliğine yönelik mücadele hareketleri toplum tarafından cinsiyet rollerinin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu gelişmelere paralel olarak psikoloji, sosyoloji ve aile çalışmaları gibi alanlarda aile içi rolleri ve gelişimsel süreçleri inceleyen çalışmaların sayısı artmıştır (Pleck, 2007). Çocukların gelişiminde yalnızca annelerin önemli olduğuna yönelik inanış yavaş yavaş gerilemiş, babaların da gelişimsel süreç üzerindeki etkisi araştırmacılar tarafından incelenmeye başlanmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde

babalıkla ilgili çalışmalar hız kazanmış ve bu süreçte modern anlamda baba katılımı kavramı ortaya çıkmıştır (Finley ve Schwartz, 2004).

1.2. BABA KATILIMI

Aile üyeleri arası etkileşimi inceleyen ilk psikoloji kuramları genellikle anne-çocuk etkileşimini temel alarak babalığı ihmal etmiştir. Ebeveyn-çocuk etkileşimini inceleyen ilk ve en önemli kuramlardan biri olan “Bağlanma Kuramı” İngiliz psikiyatrist J. Bowlby (1951) tarafından geliştirilmiştir. Bağlanma Kuramı, ebeveynlerin çocuklar üzerindeki etkisini koymak açısından çığır açıcı bir kuram olsa da ebeveynliği annelikle sınırlaması açısından uzun yıllar çeşitli araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir. Lamb (2000: 9) bu durumla ilgili olarak “Bağlanma Kuramı, yalnızca tek odak noktasını anneler alarak; babalar, kardeşler gibi potansiyel diğer etkileyicilerin etkilerini göz ardı etmiştir” yorumunu yapmaktadır. Bağlanma Kuramı’nın diğer bir sınırlılığı, incelediği yaş aralığı dolayısıyla ebeveyn-çocuk etkileşiminin ilerleyen yaşlardaki etkilerini göz ardı etmesidir. Bağlanma Kuramı’na göre ebeveyn katılımının bağlanmayı doğrudan etkilediği dönem çocukluğun ilk yılları ile sınırlıdır. Kuram, daha büyük çocuklarda ve ergenlerde ebeveyn katılımının etkilerini incelemek için temel sağlayamamaktadır (Pleck, 2007). Bağlanma Kuramı’na tarihsel olarak paralel şekilde ilerleyen ve 1980’li yıllara değin gelen süreçte, psikoloji literatüründe sınırlı da olsa babalıkla ilgili çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak bu çalışmalar babalığı “varlık-yokluk” dikotomisinde

inceleyerek babalık davranışının etkilerini sınırlı olarak tespit edebilmiştir (Lamb, 2000).

Babalıkla ilgili çalışmaların artışı baba katılımı kavramının nasıl tanımlanacağı tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Baba-çocuk etkileşimini çalışan ilk araştırmacılar baba katılımını babaların çocukları ile geçirdikleri zaman özelinde incelemeye çalışmışlar ve çocukla etkileşime girilen süreyi ölçerek baba katılımı davranışını incelemeye çalışmışlardır. Bu yöntemde babalar gün içinde çocukları ile geçirdikleri süreyi ve bu esnada ne yaptıklarını bir günlüğe not ederek araştırmacılar ile paylaşmaktaydılar (Pleck ve Masciadrelli, 2004). Ancak verilerin sosyal arzulanırlık yönünden yanlı olmaları, birden fazla çocuğun olduğu durumda tüm çocukları için sürenin not edilmesi gibi problemler, bu yöntemin zaman içinde daha az kullanılmasına neden olmuştur (Pleck ve Masciadrelli, 2004).

Baba katılımı davranışını inceleyen pek çok araştırmacı, baba katılımının nasıl kavramsallaştırılacağına ve operasyonel tanımının nasıl olması gerektiğine yönelik öneriler getirmeye çalışmışlardır. Volling and Belsky (1991) tarafından gerçekleştirilen kavramsallaştırmada baba katılımının 5 bileşeni olduğu öne sürülmüştür. Bu kavramsallaştırmaya göre ilk bileşen ‘tepki (respond)’dir. Bu bileşen babanın çocuğuna yönelik sözel ve sözel olmayan davranışlarını içerir. Yine bu kavramsallaştırmaya göre ikinci bileşen ‘uyaran (stimuli/arouse)’dır. Bu bileşen babanın çocuğa yönlendirdiği uyaranları, dikkatini çekmesini içerir. Bu kavramsallaştırmanın üçüncü bileşeni babanın çocuğa yönelik gerçekleştirdiği beslenme, giydirme, banyo yaptırma gibi bakım davranışlarını içeren ‘bakıcılık (caregiving)’ bileşenidir. Dördüncü bileşen ‘pozitif yakınlık (positive affection)

olarak adlandırılır ve babanın olumlu duygularını çocuğuna yansıttığı davranışları içerir. Bu kavramsallaştırmanın son bileşeni babanın ulaşılabilir olması ile ilişkilidir ve ‘okuma/tv izleme’ olarak adlandırılır.

Bir başka kavramsallaştırma Hofferth (2003) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kavramsallaştırmada baba katılımı davranışı 4 ana bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenlerden ilki ‘çocukla geçirilen zaman’dır ve süre günlüğü yardımı ile ölçülür. İkincisi babanın çocuğuna gösterdiği kucaklama, sarılma gibi duygusal davranışları kapsayan ‘sıcaklık’ bileşenidir. Üçüncü bileşen çocuğun davranışlarına yönelik kurallar koyma, neler yediğini kontrol etme, ödevleri ve okulu hakkında konuşmayı içeren ‘izleme ve kontrol’ bileşenidir. Hofferth’in kavramsallaştırmasının son bileşeni ise ebeveyn olmanın temel 8 sorumluluğunu kapsayan ‘sorumluluk’ bileşenidir. Bu sekiz sorumluluk (a) çocuğu yıkama ve bezini değiştirme, (b) disiplin eğitimi verme, (c) çocuğuna kıyafet alma, (d) çocuğun oyunlarını ve aktivitelerini seçme, (e) çocuğu bu aktivitelere götürme, (f) okul veya kreş seçme, (g) çocuğunun doktor randevularını düzenleme ve doktora götürme, (h) çocuğu ile oyun oynama olarak tanımlanmıştır

Alan yazında pek çok araştırmacı tarafından kavramsallaştırma gerçekleştirilmiş olsa da ilgili literatürde en çok kabul görenlerinden biri Lamb, Pleck, Charnov ve Levine (1985) tarafından sunulmuştur. Lamb ve ark. göre baba katılımı “ebeveyn bağlılığı/etkileşimi (paternal engagement / interaction)”, “ulaşılabilirlik (accessibility /availability)” ve “sorumluluk (responsibility)” olarak adlandırılan 3 ana bileşenden oluşmaktadır.

Bu kavramsallaştırmanın ana merkezini ‘ebeveyn bağlılığı/etkileşim’ bileşeni oluşturmaktadır. Lamb ve ark. (1985: 884), ebeveyn bağlılığı bileşenini; “babanın

çocuğa verdiği bakım davranışlarından gerçekleştirdiği aktivitelere kadar tüm etkileşimleri” olarak tanımlamışlardır. Ebeveyn bağılılığı bileşeninin en ayırt edici özelliği babanın çocukla olan bire-bir tüm etkileşimlerini kapsayarak, babanın birebir etkileşime girmediği davranışları dışlamasıdır. Lamb ve ark. kavramsallaştırmasında ikinci bileşen ‘ulaşılabilirlik’ bileşenidir. Bu kavramsallaştırmada ulaşılabilirlik, baba ve çocuğun doğrudan etkileşiminden ziyade babanı çocuk için ulaşılabilir olması durumunu ifade eder. Baba mutfakta yemek yaparken çocuğun diğer odada olması ya da baba koltukta otururken çocuğun babanın ayaklarının dibinde oyun oynaması gibi durumlar ulaşılabilirlik bileşenine dahil olmaktadır (Lamb, 2000). Bu kavramsallaştırmanın son bileşeni ‘sorumluluk’ bileşenidir. Bu bileşen babaların çocukları için karar almalarını, çocuklarının durumundan haberdar olmalarını ve ebeveyn olmanın sorumluluklarını içerir. Çocuk için bakıcı ayarlama, doktor randevularını düzenleme, hangi okula gideceğine karar verme gibi çeşitli ebeveynlik davranışları bu bileşene dahil olmaktadır (Lamb ve ark, 1985). Lamb, bu bileşen için ‘ölçmesi en zor ancak belki de en önemli baba katılımı bileşeni’ yorumunu yapmaktadır (Lamb, 2000: 11).

Lamb ve ark.’nın (1985) geliştirdiği baba katılımı kavramsallaştırmasına en önemli eleştirilerden biri Hawkins ve Palkoviltz (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Hawkins ve Palkoviltz’e göre, Lamb ve ark.’nın baba katılımı kavramsallaştırması baba katılımının zamansal süreçlerine oldukça vurgu yaparken, sosyal-bilişsel ve duygusal yönlerine yeteri kadar değeri vermemekte; baba katılımını “yapılacaklar listesi”ne (ticks and clicks) indirgemektedir. ‘Yapılacaklar listesi’ ve çocukla yapılan aktivitelerin zamansal ölçümü baba katılımının ölçülmesi için gereklidir, ancak yeterli

değildir. Hawkins ve Palkoviltz'e göre baba katılımı çok yönlü ve çok boyutlu bir kavramdır ve ölçülmesi gereken çok daha fazla şey vardır (Hawkins ve Palkoviltz, 1999). Tüm bunlardan yola çıkarak Hawkins ve ark. (2002) tarafından 'Baba Katılım Envanteri (Inventory of Father Involvement)' geliştirilmiştir.

1.3. BABA KATILIMI VE CİNSİYETÇİ TUTUMLAR

Gerçekleştirilen çalışmalarda baba katılımı davranışını etkileyen pek çok değişken olduğu ortaya konulmuştur. Çevresel değişkenler kadar babaların kişisel özellikleri, algıları, tutum ve davranış örüntüleri baba katılımını çeşitli şekillerde etkilemektedir (Pekel- Uludağlı, 2017). Baba katılım davranışını inceleyen çalışmalarda babaların cinsiyet rollerine ilişkin algılarının ve cinsiyetçi tutumlarının, baba katılımını yordayan önemli değişkenlerden biri olduğu ortaya konmuştur (Pleck, 2010).

İlgili literatürde cinsiyetçilik; "Kadınlar ve erkekler arası biyolojik ve sosyal farklılıkların abartılarak; erkekliğin güç ve statü ile ilişkilendirilerek kadınların politik, ekonomik ve sosyal olarak zayıf bir pozisyona itilerek ayrımcılığa uğraması." olarak tanımlanmaktadır (Sakallı-Uğurlu, 2003: 2). Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar hem toplum içerisinde hem de aile içerisindeki davranışların gerçekleştirilmesini çeşitli şekillerde etkilemektedir. Toplum içerisinde cinsiyetçi tutumlar kadınlara bireysel olarak farklı ve zarar verici şekilde davranılmasından çeşitli kurumlarca kadınların ayrımcılığa uğraması ve erkek üstünlüğünü koruyan yapıların oluşturulmasına kadar geniş bir yelpazede karşımıza çıkabilmektedir

(Sakallı-Uğurlu, 2002). Cinsiyetçi tutumlara sahip kişiler, aile içerisinde gerçekleştirilen ve ‘ücretsiz emek/ev emeği’ olarak adlandırılan temizlik, yemek yapma, çocuk/yaşlı bakımı gibi işlerin kadınların sorumluluğunda olduğunu düşünerek bu işleri yapmaktan kaçınmaktadırlar (Coltrane, 2009).

Duran (2010) tarafından Türkiye’deki babalarla gerçekleştirilen bir araştırmada kadınsı rollerle anılmaktan rahatsız olan, kadınsı yönlerini bastıran babaların daha az baba katılımı davranışı gerçekleştirdiği görülmüştür. Cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi olan kişiler ise çocuk bakımı gibi konularda daha fazla sorumluluk almaktadırlar. Bonney ve ark. (1999) tarafından gerçekleştirilen araştırmada cinsiyet rolleri konusunda daha eşitlikçi olan babaların daha fazla baba katılımı davranışı gösterdikleri bulunmuştur. İsveç’te gerçekleştirilen bir araştırmada ise iş yerinde daha fazla cinsiyetçi ve erkeksi normlara maruz kalan babaların, daha az ücretli babalık izni kullandıkları gözlenmiştir (Haas ve Hwang, 2019).

AÇEV tarafından tüm Türkiye’deki babalarla gerçekleştirilen ve hem niceliksel hem de niteliksel yöntemlerin kullanıldığı büyük bir araştırmada babaların çocuklarına ve eşlerine yönelik cinsiyetçi tutumlarının baba katılımını ve ev içi iş bölümünde sorumluluk alma davranışlarını negatif yönde etkilediği kanıtlanmıştır (Akçınar, 2017). Yine aynı araştırmadaki dikkat çekici bir başka bulgu, cinsiyetçi tutumların babaların çocuklarla ilişkisini etkilemesidir. Bulgulara göre, 4-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların, ailenin sosyoekonomik seviyesi fark etmeksizin, geleneksel erkeklik düzeyleri arttıkça çocuklarına uyguladıkları fiziksel cezalandırma yöntemleri artmaktadır (Akçınar, 2017).

Babaların sahip oldukları cinsiyetçi yaklaşımların çocuklar üzerinde çeşitli şekillerde etkileri olmaktadır. Sosyal öğrenme yöntemlerinin fazlaca kullanıldığı 4-10 yaş aralığındaki orta çocukluk döneminde, babaların aile içindeki cinsiyetçi yaklaşımları ile çocuklar cinsiyet kalıplarını öğrenebilmektedirler. Ruble, Martin ve Berenbaum'un (2006) aktardığına göre, babaların aile içerisindeki davranışları, eşlerine gösterdikleri yaklaşımlar hatta kız ve erkek çocukları ile vakit geçirme biçimlerindeki farklılık çocukların aile sosyalliğinde toplumsal cinsiyet kalıplarını öğrenmelerini sağlamaktadır. Gerçekleştirilen araştırmalarda çocukların bazı kelimeleri herhangi bir cinsiyetle eşleştirmelerinin ve bu kelimelere yönelik ön yargılarının, ebeveynlerinin cinsiyetçi tutumları ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Gleason ve Ely, 2002).

Aile içi iş bölümünün yüksek olduğu ve baba katılımının fazla olduğu ailede büyümüş çocuklarda, geleneksel cinsiyet tutumlarının ve davranışlarının daha az olduğu yine pek çok çalışmada görülmüştür (McHale ve ark., 2003). Çocukların aile içerisinde cinsiyet kalıplarını öğrenirken babaların cinsiyetçi tutumlarının, annelerin tutumlarından daha etkili olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur. Örneğin Dawson, Pike ve Bird (2015) tarafından yürütülen boylamsal çalışmada, babaların aldıkları cinsiyetçi tutum puanları, çocukların cinsiyetçi tutum puanlarını yordamada annelerin puanlarından daha etkili olmuştur.

Babaların sahip oldukları cinsiyetçi yaklaşımlar, kendi babalıklarına dair algılarını da etkileyebilmektedir. Anneliğin, dolayısıyla ebeveynliğin, kadınların sahip oldukları biyolojik ve hormonal özelliklerden dolayı doğuştan geldiğini düşünmeleri,

babaların kendilerini yetersiz hissetmeleriyle sonuçlanabilmektedir (Akçınar, 2017; Pekel- Uludağı, 2017).

Cinsiyetçilik hem ilgili literatürde hem de toplumdaki genel yansımada sıklıkla kadınlara yönelik olumsuz duygular olarak, tek boyutlu ele alınmaktadır. Oysa kadınlara yönelik bazı olumlu tutum, davranış ve kalıpyargılar cinsiyetçi olabilmektedir. Cinsiyetçiliğin bahsedilen iki boyutlu dinamiğini Glick ve Fiske (1996) “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı” ile kavramsallaştırmışlardır. Bu kavramsallaştırmaya göre cinsiyetçilik düşmanca ve korumacı olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Düşmanca Cinsiyetçilik kadınlara yönelik olumsuz ve düşmanca tutumları ifade etmektedir. Düşmanca cinsiyetçilikte kadınlar erkeklerden daha aşağıda görülmekte, kadınlarla ilgili yanlış ve olumsuz genellemeler yer almaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ise kadınlara yönelik daha olumlu tutumları ve prososyal davranışları içermekle birlikte kadınları erkeklerin korumasına muhtaç zayıf varlıklar olarak ele almaktadır. Korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçiliğe göre daha pozitif tutumları ifade ediyor gibi görünse de bu yalnızca koşullu bir pozitifliği yansıtmaktadır. Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramına göre; korumacı cinsiyetçilikteki kadınlara yönelik olumlu tutumlar, geleneksel cinsiyet rollerinin dışına çıkıldığında değişebilmekte hatta düşmanca bir yöne evrilebilmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003).

Düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar, cinsiyetçiliğin bu iki boyutunun kültür ve aile gibi çeşitli bağlamlar içerisinde farklı şekillerde işlediğini göstermektedir. Sakallı-Uğurlu (2001) tarafından gerçekleştirilen araştırmada düşmanca cinsiyetçilik ile eşe yönelik şiddet arasında

pozitif bir ilişki varken; korumacı cinsiyetçilik ile eşe yönelik şiddet arasında ilişki bulunmamıştır. Amerika’da Latin kökenli katılımcıların ağırlıklı olduğu bir örnekleme gerçekleştirilen araştırmada ise erkek katılımcılar için aynı evde yaşayan partnere yönelik şiddet ile korumacı cinsiyetçilik arasında negatif yönlü bir ilişki varken; düşmanca cinsiyetçilik ile partnere yönelik şiddet pozitif bir ilişkidir (Allen, Swan, ve Raghavan, 2009). Aikawa ve Stewart (2020) tarafından gerçekleştirilen başka bir araştırma bulgularına göre hem düşmanca cinsiyetçilik hem de korumacı cinsiyetçilik babalığa yönelik tutumlarla negatif ilişkilidir. Her ne kadar çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilgili devasa bir literatür bulunsun da düşmanca cinsiyetçilik ve koruyucu cinsiyetçiliği babalık öz yeterliliği ve babalık katılımı bağlamında çalışan bir araştırma bildiğimiz kadarıyla mevcut değildir. Gerçekleştirilen bu araştırmada söz konusu değişkenlerin bir model kapsamında çalışılmasının çelişik duygulu cinsiyetçilik literatürüne katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.4. BABALARIN KENDİ EBEVEYNLERİNE DAİR YETERLİLİK ALGILARI (PARENTAL SELF-EFFICACY)

‘Öz yeterlilik (self-efficacy)’ kavramı; bireyin, kendisine verilen bir görevi başarılı bir şekilde gerçekleştirmesine yönelik algılarını ifade etmektedir (Wittkowski ve ark, 2017). Bilişsel bir kavram olan öz yeterlilik, bireylerin bir göreve başlayıp başlanmamasından, bu görev sırasında nasıl performans sergileyeceklerine ve karşılaştığı engelleri nasıl aşacaklarına yönelik pek çok davranışı etkilemektedir (Wittkowski ve ark,

2017). Bandura'nın 'Sosyal Bilişsel Kuram'ın (Social Cognitive Theory) devamında geliştirilen 'öz yeterlilik' kavramı; davranışların, kişisel faktörlerin ve çevresel etmenlerin belirli görevlerdeki performansı nasıl etkilediğine yönelik bir açıklama getirmeyi hedeflemektedir (Crother ve ark, 2008). Bu kavramsallaştırmaya göre bireyin öz yeterliliğine dair algısı dört kaynaktan etkilenmektedir: (a) performanslarına yönelik kendi yorumları, (b) başkalarının bir görevi gerçekleştirirken sergiledikleri performans ile kendi kabiliyetlerini kıyaslamaları, (c) bulundukları ortamdaki genel kanıya tepkileri, (d) bireylerin fizyolojik ve duygusal durumları (Bandura ve Adams, 1977).

Jones ve Prinz'e (2005) göre babalık öz yeterliliği (parental self efficacy) ebeveynin ya da bakım verenin başarılı bir şekilde çocuk yetiştirmeye dair kabiliyetlerini ve bilişsel süreçlerini ifade etmektedir. Sevigny ve Loutzenhiser'e (2010) göre ise babalık öz-yeterliliği, bir babanın ebeveynlik alanındaki yeterliliğinin bir değerlendirmesidir. Babalık ve baba katılımı alanında gerçekleştirilen çalışmalarda, babalık öz yeterliliği potansiyel bir dayanıklılık faktörü ve çocuğa bağlılık değişkeni olarak tanımlanmıştır (Pagorek-Eshel ve Dekel, 2015; Trahan ve Cheung, 2012). Babalık öz yeterliliğinin bireylerin sahip oldukları genel öz yeterlilik algıları ile ilişkili olduğu gerçekleştirilen araştırmalarda gözlenmektedir. Coleman ve Krakker (2003) gerçekleştirdikleri araştırmada genel öz yeterlilik algısının, ebeveyn öz yeterliliğini yordayan önemli değişkenlerden biri olduğunu ortaya koymuşlardır.

Baba katılımı alanında çalışan araştırmacılara göre baba katılımını etkileyen en önemli değişkenlerden birisi babaların öz yeterlilik algısıdır (Kwok, 2012). Baba katılımını inceleyen çalışmalarda baba katılımı ile babalık öz yeterliliği arasında pozitif

yönlü bir ilişki olduğu, babaların öz yeterlilikleri arttıkça çocuklarının yaşamlarına daha fazla katılım gösterdikleri gözlenmiştir (Holmes ve Huston, 2010; Kwok, 2012).

Babalık öz yeterliliği babaların çocukları ile olan etkileşimlerini ebeveynliğin her döneminde çeşitli şekillerde etkilemektedir. Tremblay ve Pierce (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada yeni doğan çocukları olan babalar, çocuklarının bakımlarına katıldıkça babalık öz yeterliliklerine dair algı geliştirdikleri, babalık öz yeterlilik algıları arttıkça da baba katılımlarının arttığı ve annelerden daha fazla destek gördükleri ortaya konmuştur. Giallo, Treyvaud, Cooklin ve Wade (2013) gerçekleştirdikleri araştırmada yüksek ebeveyn öz yeterliliğine sahip babaların, çocuklarının günlük öğrenme aktivitelerine daha fazla katılım gösterdiklerini ve daha fazla oyun oynadıklarını ortaya koymuşlardır. Fransa’da 0-8 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerle gerçekleştirilen araştırmada babalık öz yeterliliğinin ve baba katılımının çocukların akademik başarılarını yordayan önemli değişkenlerden oldukları gözlenmiştir (Tazouti ve Jarlegan, 2016).

Baba katılımı alanında çalışan bazı araştırmacılar baba katılımı ve ebeveyn öz yeterliliği arasında iki yönlü bir ilişki olduğunu öne sürmektedirler. Trahan (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada baba katılımının babaların öz yeterlilikleri ve baba katılımına ilişkin ileriye dönük beklentileri ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Yine Türkiye’de 2-6 yaş aralığında çocuğu olan babalarla gerçekleştirilen bir araştırmada baba katılımının, babalık öz yeterliliği ile pozitif yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Pekel-Uludağlı, 2018).

Babaların öz yeterliliklerinin ilişkili olduğu önemli değişkenlerden bir diğeri de ilişki niteliği/ilişki doyumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekleştirilen bazı çalışmalarda evliliğin pozitif niteliklerinin, düşük babalık öz yeterliliğinden kaynaklı

ebeveynlik stresi için önleyici rol oynadığı kanıtlanmıştır (Mullen, 1996). Bazı araştırmacılara göre ilişki doyumu iyi bir aile ortamı yaratarak düşük öz yeterlilik algısına sahip babaların katılım göstermesini teşvik etmektedir (Leidy ve ark., 2009). Kwok ve ark. (2012) tarafından Çin’de 2 ila 6 yaş aralığında çocukları olan babalarla gerçekleştirilen çalışmada, babalık öz yeterliliğinin baba katılımı ile olan ilişkisinde evlilik doyumunun düzenleyici etkisi olduğu bulunmuştur.

1.5. İLİŞKİ NİTELİĞİ ve BABA KATILIMI

Ebeveynlik davranışını inceleyen çeşitli araştırmalarda ebeveynlik davranışını etkileyen önemli bağlamlardan birisinin de aile ortamı olduğu ifade edilmiştir (Coiro ve Emery, 1998). Hem annelerin de hem de babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerinde ve ebeveynlik davranışının çocuğun gelişimine yönelik katkılarında anne-baba-çocuk arasındaki ilişki oldukça önemli olabilmektedir. Ebeveynlerin kendi ilişkilerinden duydukları doyum ve ilişkilerinin niteliği çocuklarıyla olan ilişkilerine yansımakta, çocukları ile olan etkileşimlerini belirlemektedir (Grych ve Clark, 1999; Paley ve ark., 2005). Ebeveynlikle ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda eşler arası ilişkide doyumun artması ebeveyn çocuk etkileşimini arttırırken, yaşanan çatışma ve uyumsuzluk negatif yönlü etki yapmaktadır. Volling ve Belsky’nin (1991) gerçekleştirdikleri araştırmada, partnerler arası çatışmadan dolayı öfke ve stres yaşayan ebeveynler, çocukları ile daha az duygusal etkileşime geçmişlerdir. Ebeveynler arasındaki ilişki, çiftler ayrılmış olsa bile, ebeveynlik ve baba katılım davranışlarını etkileyebilmektedir. Paulson ve ark. (2011) tarafından boşanmış

ebeveynlerle gerçekleştirilen araştırmada, taraflardan birinin yaşadığı depresyonun eski eşinin yaşadığı depresyon ile pozitif yönlü ilişkili olduğu ve bu depresyondan kaynaklı ilişki kalitesindeki düşüşün ise babaların kendileri ile birlikte yaşamayan çocuklarına gösterdikleri katılım davranışını etkilediği bulgusu elde edilmiştir.

Ebeveynler arası çatışma ve ilişki doyumunu babalık davranışını farklı şekillerde etkilemektedir. Bir araştırma bulgusuna göre ebeveynler arası düşük çatışma, babalık izni kullanma süresi ile pozitif yönde ilişkilidir (Petts, 2018). Baba katılımı ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda, söz konusu ilişkinin kültürden etkilenmediği, farklı kültürlerde benzer sonuçların ortaya çıktığı gözlenmiştir. Portekiz’de ve 9 ile 13 yaş aralığında çocukları olan ebeveynlerle gerçekleştirilen bir araştırma bulgusuna göre (Pedro, Ribero ve Shelton, 2012), evlilik doyumunu ve ebeveynlik pratikleri arasında pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur. Çin’de 2 ile 6 yaş aralığında çocukları olan babalarla gerçekleştirilen bir araştırmada (Kwok, Ling, Leung ve Li, 2012) evlilik doyumunun baba katılımını güçlü bir şekilde yordadığı bulunmuştur. İsrail’de yeni doğmuş çocuğu olan ebeveynlerle gerçekleştirilen bir çalışmada (Feldman, 2000) ise babaların ocuk bakım faaliyetlerine katılımına ilaveten babaların ve çocukların duygusal yakınlığının da evlilik ilişkisinden etkilendiği ortaya konmuştur. Çin’de 3 ile 7 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerle gerçekleştirilen başka araştırmada ise babaların ilişkilerinden duydukları doyumun hem annelerin hem babaların ebeveynlik davranışları ile ilişkili olduğu kanıtlanmıştır (Liu ve Wu, 2016).

Coiro ve Emery’nin (1998) gerçekleştirdikleri araştırmaya göre ebeveynlerin ilişkilerinden duydukları doyum, babaların ebeveynlik davranışlarını annelerin

davranışlarından daha fazla etkilenmektedir. İlişki doyumu ebeveynliğin neredeyse her döneminde babaları annelerden daha fazla etkilemektedir. Sıfır ile 3 yaş aralığındaki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilen çalışmalarda, babaların çocukları ile etkileşimleri, ilişki doyumundan ve çatışmalardan çok fazla etkilenirken, annelerin çocukları ile olan ilişkisi ya sabit kalmakta ya da çok az etkilenmektedir (Cox, Owen, Lewis, ve Henderson, 1989; Goldberg ve Easterbrooks, 1984). Orta çocukluk ve ergenlik dönemindeki çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmalarda benzer şekilde babaların ebeveynlik davranışları ilişki doyumundan daha fazla etkilense de çocukların cinsiyetleri, doyum ve ebeveynlik arasındaki ilişkiyi düzenleyici bir değişken olarak karşımıza çıkabilmektedir (örn. Stoneman, Brody, ve Burke, 1989). Katz ve Gottman (1996) babaların ebeveynlik davranışlarında evlilik ilişkisinin ve çatışmanın annelerin ebeveynlik davranışlarından daha güçlü ve istikrarlı etkisi olduğunu savunmuşlardır.

Ebeveynler arası ilişkinin neden babaları annelerden daha fazla etkilendiğine yönelik yürütülen tartışmalarda pek çok araştırmacı çeşitli açıklamalar öne sürmüşlerdir. Bu durumu açıklamak amacıyla ortaya atılan “Kırılgan Babalık Hipotezi” (Fathering Vulnerability Hypothesis) ilişkideki çatışmaların neden babalığı annelikten daha fazla etkilediğini açıklamaya çalışmıştır (Cummings ve ark., 2004). Bu yaklaşıma göre babaların çocukları ile olan ilişkileri evlilik içerisindeki olumsuzluklara karşı daha hassas ve kırılgan olduğu için yaşanan en ufak çatışma ve olumsuzluk bu ilişkiyi de etkilemektedir. Bu kırılganlığın ve hassaslığın kaynağı olarak pek çok araştırmacı cinsiyet rollerinin etkisine işaret etmektedir. Thompson ve Walker’a (1989) göre toplumsal cinsiyet rolleri açısından çocukla ilgili her türlü bakım

ve sorumluluğun anneler için net olarak tanımlı olması ancak babalar için böyle bir tanımlamanın söz konusu olmaması, babalar ve anneler arasındaki farkın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Annelerin ebeveynlikleri için yapılan net tanımlama, ebeveynlik ve eş rolleri arasındaki ayrımın yapılması için kolaylaştırıcı olabilirken, babalar için böyle bir rol tanımının yapılmamış olması aradaki ayrımın yapılmasını zorlaştırıcı bir etken olarak karşımıza çıkabilmektedir (Cummings, Merrilees ve Ward-George, 2010). Lamb ve Ester'e (1985) göre toplumdaki geleneksel roller açısından babalık "keyfi/isteğe bağlı (discretionary)" olarak tanımlanırken, annelik "zorunluluk (mandatory)" olarak tanımlanmaktadır.

İlişki doyumu ve çatışmanın babalar ve anneler üzerinde yarattığı farklılığı açıklamak için kullanılan bir diğer yaklaşım "yayılım/dağılım (spillover) etkisi"dir. Katz ve Gottman, (1996: 2) yayılım etkisini "Bir ilişki içerisindeki duyguların ve davranışların diğer ilişkilere taşınması, transfer edilmesi" olarak ifade etmektedir. Bu yaklaşıma göre bir ilişki içerisinde yaşanan duyguların ifadesi, diğer ilişkilere genellenmektedir. Pek çok araştırmacı anneler ve babalar arasındaki farklılığın, erkeklerin stres durumuna yanıt verme stratejilerinden kaynaklandığını iddia etmektedir. Kimi araştırmacılar, erkeklerin evlilik içerisinde çatışma ve uyumsuzluk yaşadıklarında duygusal olarak bunalıma girmeye daha eğilimli olduklarını ve bu bunalımı aşmak için sosyal geri çekilme (social withdrawal) stratejisini kullandıklarını öne sürmüşlerdir (Story ve Repetti, 2006). Evlilik tatmini ve evlilik çatışması ile ilgili olarak gerçekleştirilen başka çalışmalarda, çatışmaya yönelik tepkiler açısından cinsiyet farklılığı olduğu gözlenmektedir; kadınlar eşleri ile yaşadıkları çatışmaya sözlü yakınma, şikayetler ve eleştiriler olarak tepki verirken erkekler kendilerini geri

çekerek tepki vermektedirler (Gottman,1994). Yayılım etkisi yaklaşımına göre eşleri ile çatışma ve olumsuzluk yaşadıklarında kendilerini geri çeken babalar, benzer şekilde çocukları ile olan ilişkilerinde de geri çekilerek tepki veriyor olabilirler (Katz ve Gottman, 1996). Bu nedenle düşük evlilik kalitesi ve ilişki doyumu düşük baba katılımı ile ilişkilendirilebilmektedir.

İlişki doyumunun çeşitli değişkenlerden etkilenebildiği gerçekleştirilen çalışmalarda gözlenmektedir. Moore ve Buehler (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada yüksek yeterlilik algısına sahip ebeveynler stresle daha başarılı bir şekilde başa çıkabilirken, düşük yeterlilik algısına sahip ebeveynlerin eşleri ile boşanmaya daha fazla eğilimli oldukları bulunmuştur. Çin’de babalarla gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise ebeveyn yeterlilik algısının ilişki doyumunu güçlü seviyede yordadığı ortaya konmuştur (Kwan, Kwok ve Ling, 2015). İlişki doyumunun ve ebeveyn yeterlilik algısı etkileşiminin baba katılımını arttırdığı da kanıtlanmıştır. Ebeveyn yeterlilik algısının düşük olduğu koşulda ilişki doyumu düzenleyici bir etki yaparak baba katılımını artırmaktadır (Kwok, Ling, Leung ve Li, 2012).

1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

Araştırmanın temel amacı, cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkide babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin seri aracılık rolünü incelemektir.

Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Cinsiyetçilik, babalık öz yeterliliği, evlilik niteliği ve baba katılımı arasındaki ilişkiler nelerdir?

2. Cinsiyetçilik, babalık öz yeterliliği ve evlilik niteliği baba katılımını yordar mı?

3. Cinsiyetçiliğin, baba katılımı ile olan ilişkisinde, babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin seri aracılık rolleri var mıdır?

Bu araştırma soruları kapsamında, bu çalışmaya ilişkin aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

H 1: Korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde algılanan babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin seri aracılık rolleri vardır.

H 2: Korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde algılanan babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin seri aracılık rolleri vardır.

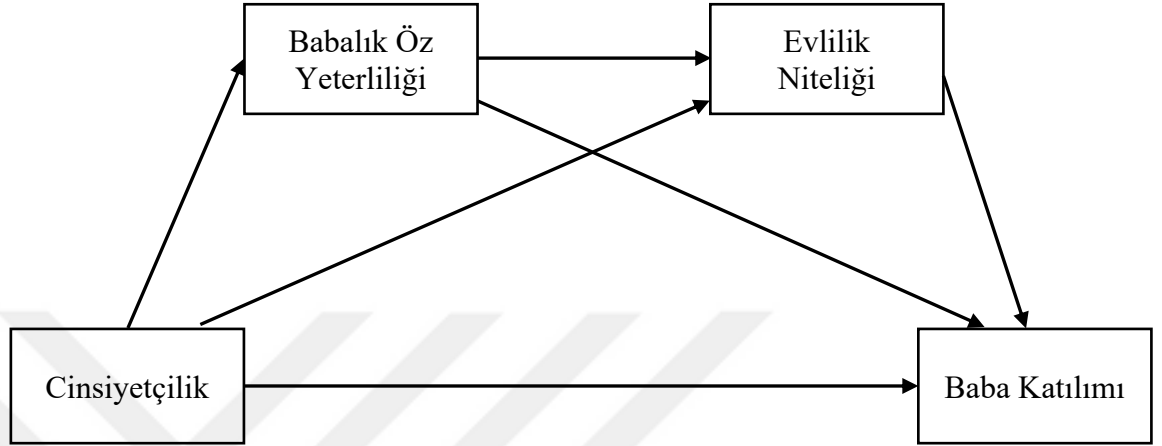
H 3: Düşmanca cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde algılanan babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin seri aracılık rolleri vardır.

H 4: Düşmanca cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde algılanan babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin seri aracılık rolleri vardır.

H 5: Çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde algılanan babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin seri aracılık rolleri vardır.

H 6: Çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde algılanan babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin seri aracılık rolleri vardır.

Bu araştırma kapsamında test edilen nihai model, Şekil 1’de sunulduğu gibidir.

Şekil 1: Önerilen Teorik Model

Araştırma hipotezleri kapsamında istatistiksel analizler; *yordayıcı değişken* olarak korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik ve çocuğa karşı cinsiyetçilik için; *aracı değişken* olarak evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Katılımcılar gönüllülük esası dikkate alınarak çalışmaya dahil edilmiş farklı eğitim ve sosyoekonomik düzeyden 420 kişidir. Babalığın dönemsel özelliklerinin analiz edilebilmesi amacıyla 4 ile 10 yaş aralığında çocuğu olan, evli babaların katıldığı çalışmada veriler, elektronik anket yazılımı olan www.googleforms.com üzerinden internet aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı süreçte tüm dünyada oldukça etkili küresel Covid-19 salgını gerçekleşmesinden kaynaklı olarak araştırma duyurusu çeşitli sosyal medya platformları (örn. Instagram, Facebook) ve mesajlaşma uygulamaları (örn. Whatsapp, Telegram) üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Araştırma uygulaması Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü'nden alınan Etik Kurul onayı ve Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü onayı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Elektronik anket yazılımı ile Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan ve ilgili kriterleri karşılayan kişiler katılımcı olarak çalışmada yer almıştır. Çalışmaya 420 kişi katılım göstermiştir. Analizler katılım gösteren tüm katılımcılar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yer alan katılımcıların %100'ü erkek (n=420), 4 ile 10 yaş aralığında en az bir çocuğu olan evli katılımcılardır. Katılımcıların yaş aralığı 27-55 arasındadır ve yaş ortalaması 37.89'dur (SS= 4.744). Katılımcıların %2.9'u ilkokul, %1.7'si ortaokul, %15.2'si lise, %9.5'i ön lisans, %51.72'si lisans, %16.4'ü yüksek lisans, %2.6'sı doktora mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların evlilik süreleri 3 ile

36 yıl arasındadır ve evlilik yıllarının ortalaması 9.91'dir (SS= 4.553). Katılımcıların haftalık çalışma saatleri 0 ile 90 saat arasındadır ve belirttikleri haftalık çalışma saati ortalaması 43.63 saattir (SS= 14.453). Katılımcıların %1'i 2000 TL ve altı, %6'sı 2001-3000 TL aralığında, %7'si 3001-4000 TL aralığında, %10'u 4001- 5000 TL aralığında, % 9'u 5001-6000 TL aralığında, %67'si 6000 TL ve üzerinde aylık hane gelirine sahip olduklarını bildirmişlerdir. Katılımcıların çocuk sayısı 1 ile 4 aralığındadır ve ortalama olarak 1.63 çocuğa sahiplerdir (SS=0.68). Yalnızca kız çocuğu olan katılımcılar %38 (n=161), yalnızca erkek çocuğu olan katılımcılar %36 (n=150) hem kız hem de erkek çocuğu olan katılımcılar %26'dır (n=109). Katılımcıların %8'i (n=33) çocuklarının herhangi bir sağlık sorunu olduğunu belirtmişlerdir. Örneklem ait tanımlayıcı istatistik sonuçları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Örneklem tanımlayıcı istatistikleri

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Erkek	420	100
	İlkokul	12	2.9
Eğitim	Ortaokul	7	1.7
	Lise	64	15.2
	Ön Lisans	40	9.5
	Lisans	217	51.7

	Yüksek Lisans	69	16.4
	Doktora	11	2.6
Aylık Hane Geliri	2000 TL ve altı	4	1
	2001-3000 TL	26	6.2
	3001-4000 TL	28	6.7
	4001-5000 TL	41	9.8
	5001-6000 TL	39	9.3
	6001 TL ve üzeri	280	66.7
Çocukların Cinsiyeti	Sadece Kız Çocuğu Var	161	38.3
	Sadece Erkek Çocuğu Var	150	35.7
	Hem Kız Hem Erkek Var	109	26.0
Yaşamın Büyük Bölümü Nerede Geçti	Büyük Şehir	288	68.6
	İl	60	14.3
	İlçe	57	13.6
	Köy	15	3.6

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmanın veri toplama aşamasında, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Çocuğa Karşı Cinsiyetçilik Ölçeği, Ebeveyn Öz-Yeterlilik Algısı Ölçeği, Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği, Baba Katılım Ölçeği ve araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda yaş, eğitim, meslek, aylık gelir, haftalık çalışma saati, eş bilgileri gibi katılımcıların demografik ve kişisel bilgilerini öğrenmeyi amaçlayan sorular bulunmaktadır. Bunların yanı sıra katılımcılara; dini inanışlarını, politik görüşlerini, çocuklarının sağlık durumlarını, eşleriyle ve eşlerinin aileleriyle ilişkilerini öğrenmeyi amaçlayan sorular da yöneltilmiştir. Katılımcılara çocuklarının sağlık durumlarını öğrenmek amacıyla açık uçlu soru yöneltilirken; dini inanışlarının ve politik görüşlerinin günlük yaşamlarına ne derecede etki ettiği, eşleri ve eşlerinin aileleri ile ilişkilerini öğrenmek amacıyla 10’lu Likert tipi sorular yöneltilmiştir (Bkz. EK.1).

2.2.2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği

Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilen ölçek, toplumsal cinsiyeti “korumacı cinsiyetçilik” ve “düşmanca cinsiyetçilik” olmak üzere iki alt boyutta incelemektedir. Ölçek maddelerinde kadınlara yönelik çeşitli cinsiyetçi ifadeler yer

almaktadır. Toplamda 22 maddeden oluşan ölçeğin her iki alt boyutu da 11 madde içermektedir. Ölçeğin Düşmanca Cinsiyetçilik alt ölçeğinde, kadınların erkekleri kontrol etme isteğinde ve çabasında olduklarını ifade eden cümleler bulunmaktadır (Örnek madde: “Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindeler.”). Ölçeğin Korumacı Cinsiyetçilik alt ölçeği ise kadınların erkeklerden daha zayıf olduklarını ve bu zayıflıklarından dolayı korunmaya muhtaç olduklarını, sevimleri ve yüceltilmeleri gerektiğini savunan maddeleri içermektedir (Örnek madde: “Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.”). Korumacı Cinsiyetçilik üç alt faktörden (koruyucu ataerkillik, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma ve heteroseksüel yakınlık); Düşmanca Cinsiyetçilik ise tek bir faktörden oluşmaktadır (Glick & Fiske, 1996). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği’nde yer alan maddeler “Hiç Katılmıyorum” dan (= 1 puan) “Tamamen Katılıyorum”a (= 6 puan) 6’lı ölçek üzerinde puanlanmaktadır. İfadelere yüksek puan vermek cinsiyetçilik derecesini artırırken, düşük puanlar ise cinsiyetçiliğin seviyesinin düşük olduğunu belirtmektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasında orijinal ölçekle uyumlu sonuçlar elde edilmiştir. Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeğinin Cronbach Alfa değeri .85 değerinde bulunmuştur. Düşmanca Cinsiyetçilik faktörü için Cronbach Alfa değeri .87; Korumacı Cinsiyetçilik faktörü için Cronbach Alfa değeri .78’dir.

Bu çalışmada Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği toplam puanlarına ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayı değeri .90 olarak elde edilmiştir. Düşmanca Cinsiyetçilik alt ölçeği için iç tutarlılık katsayısı .90, Korumacı Cinsiyetçilik alt ölçeği için iç tutarlılık katsayı değeri .85’dir (Bkz. EK.2).

2.2.3. Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği

Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği, “Türkiye’de Babalık Araştırması” kapsamında Bozok ve ark. (2017) tarafından geliştirilmiştir. Toplamda 8 maddeden oluşan ölçek, temel olarak babaların çocuklarına karşı göstermiş oldukları cinsiyetçi tutumları ölçmeyi amaçlamaktadır (Örnek madde: “Baba erkek çocukları gibi kız çocuklarının altını da değiştirebilir.”). Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği, 5’li ölçek üzerinde değerlendirilmektedir (Hiç Katılmıyorum = 1 puan), Kesinlikle Katılıyorum = 5 puan). Ölçek doldurma işlemi sırasında katılımcılardan ölçek maddelerindeki cinsiyetçi olmayan ifadelere ne seviyede katıldıklarını belirtmeleri beklenmektedir. İfadeler yüksek puan vermek düşük seviyede cinsiyetçiliği ifade ederken; düşük puan vermek yüksek seviyede cinsiyetçiliği ifade etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach Alfa değeri .82’dir (Akçınar, 2017).

Bu çalışmada Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği toplam puanlarına ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Bkz. EK.3).

2.2.4. Baba Katılım Ölçeği

Hawkins ve ark. (2002) tarafından geliştirilen ölçek babaların katılım davranışının duygusal, bilişsel ve davranışsal bileşenlerini ölçmektedir. Baba katılım Ölçeği “Hiç katılmıyorum”dan (= 0 puan) “Kesinlikle Katılıyorum”a uzanan (= 6 puan) 7’li ölçek üzerinde puanlanmaktadır. Toplamda 26 maddeden oluşan ölçekte, maddeler dokuz faktöre yük vermektedir ve faktörlerin Cronbach Alfa değerleri .69 ile .87 aralığındadır. Dokuz faktörün sekizi üçer maddeden, bir tanesi iki maddeden oluşmaktadır (Hawkins ve ark., 2002).

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Ünlü (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında orijinal ölçekten farklı olarak çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Geliştirilme sürecinde odak grupla yapılan çalışmalarda, puanlama sisteminin babalar tarafından istenilen şekilde uygulanmadığı görülmüş ve bu nedenle değişikliğe gidilmiştir. Orijinal ölçekten farklı olarak Türkçe uyarlamasında “Hiçbir Zaman”dan (= 1 puan) “Her Zaman”a (= 5 puan) uzanan 5’li ölçek üzerinde puanlanmasına karar verilmiştir (Ünlü, 2010). Ölçekte yüksek puan almak yüksek baba katılımını ifade etmektedir. Ölçeğin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirlik çalışması için 528 baba ile çalışılmıştır. Orijinal ölçekten farklı olarak Türkçe versiyonun faktör sayısında değişiklik olmuştur. Ünlü (2010) tarafından yapılan analizlerde ölçeğin Türkçe versiyonun Cronbach Alfa değeri .86 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada ise toplam puanlara ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayı değeri .86 olarak hesaplanmıştır (Bkz. EK. 4).

2.2.5. Pozitif- Negatif İlişki Niteliği Ölçeği

Rogge, Fincham, Crasta, ve Maniaci (2017) tarafından geliştirilen ölçek kişilerin romantik ilişkilerinin pozitif ve negatif niteliklerine yönelik değerlendirmelerini ölçmektedir. Ölçeğin Pozitif İlişki Niteliği alt ölçeğinde ilişkinin olumlu özellikleri, Negatif İlişki Niteliği alt ölçeğinde ise ilişkinin olumsuz yönleri ölçülmektedir. Her iki alt ölçek de 8'er sıfattan oluşmaktadır. Yüksek puan ilişkinin daha yüksek düzeyde pozitif ya da negatif yönleri olduğunu göstermektedir. Ölçek "Hiç Doğru Değil" den (= 0 puan) "Bütünüyle Doğru"ya (= 5 puan) uzanan 6'lı ölçek üzerinde puanlanmaktadır. Pozitif İlişki Niteliği alt ölçeği için Cronbach Alfa değeri .94, Negatif İlişki Niteliği alt ölçeği için .84'dür (Rogge ve ark. 2017).

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Araz, Güngör ve Aşçı (2019) tarafından gerçekleştirilmiş, orijinal ölçekle uyumlu sonuçlar elde edilmiştir. Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen ilk çalışmada Cronbach Alfa değeri pozitif faktör için .93 negatif faktör için .90; evli çiftlerle gerçekleştirilen ikinci çalışmada ise pozitif faktör için .96 negatif faktör için .97 olarak elde edilmiştir (Araz, Güngör & Aşçı, 2019). Bu çalışma sonuçlarına göre Pozitif Nitelik faktörü için Cronbach Alfa değeri .94, Negatif Nitelik faktörü için .93 olarak hesaplanmıştır (Bkz. EK.5).

Çalışmanın gerçekleştirildiği süreçte Covid-19 salgınının yanıtları etkileyebileceği düşünülerek katılımcılara Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeğinin ardından Covid-19 kapanmalarının eşleriyle ilişkilerini ne derecede etkilediğini öğrenmeyi amaçlayan bir

soru yöneltmiştir. “Az önce cevapladığınız formlarda eşinizle olan ilişkinizin niteliklerini düşününüz. Verdiğiniz yanıtlarda yeni Koronavirüs (Covid-19) salgınının etkisi oldu mu?” şeklinde yöneltilen sorunun dörtlü ölçek üzerinde yanıtlanması talep edilmiştir (1= Hayır, Koronavirüs (Covid-19) salgını olmasaydı yine benzer yanıtları verirdim. ; 2= Evet, biraz etkisi oldu.; 3= Evet, oldukça etkisi oldu. ; 4= Evet, çok fazla etkisi oldu.)

2.2.6. Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği

Gibaud-Wallaston ve Wandersman (1978) tarafından geliştirilen ilk Ebeveyn Algılanan Yetkinlik Ölçeği yeni doğmuş çocuğu olan ebeveynlerin kendi ebeveynliklerine yönelik bilişlerini ve algılarını ölçmeyi amaçlamaktadır (Örnek madde: “Çocuğuma bakımdaki uzmanlığım konusunda kendi beklentilerimi karşılıyorum.”). Johnston ve Mash (1989) gerçekleştirdikleri ikinci çalışma ile ölçeği 4-10 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlere uygulanabilir hale getirmişlerdir (Örnek madde: “Baba olduğum süre göz önüne alındığında, bu role tamamiyle aşına hissediyorum”). Ölçeğin her iki versiyonu da “Kesinlikle katılmıyorum”dan (= 1 puan) “Tamamen katılıyorum”a uzanan (= 6 puan) 6’lı ölçek üzerinde puanlanmaktadır.

Ebeveyn Algılanan Yetkinlik Ölçeği; “Tatmin” ve “Yeterlilik” olmak üzere iki faktörden oluşmaktadır. On yedi maddeden oluşan orijinal ölçeğin Mash ve Johnston (1989) tarafından uyarlanan ikinci versiyonunda 16 madde bulunmaktadır. Tatmin faktörü dokuz maddeden, yetkinlik faktörü yedi maddeden oluşmaktadır. Ölçek

toplam puanı için Cronbach alfa değeri .79, tatmin faktörü için.75, yetkinlik faktörü için.76 olarak bulunmuştur.

Ebeveyn Algılanan Yeterlilik Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış Türkçe versiyonu bulunmadığı için bu tez çalışması kapsamında ölçeğin 7 maddeden oluşan "Yeterlilik" alt ölçeği Türkçeye uyarlanmıştır. Orijinal ölçek hem annelere hem babalara uygulanabilirken; bu çalışmada ölçek babalık yeterlik algısını ölçmek amacıyla babalara uygulanacak şekilde düzenlenmiştir. Öncelikle ölçek, İngilizce ve Türkçe'ye iyi derecede hâkim üç kişi tarafından ayrı ayrı olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Çeviri işlemini gerçekleştirenlerden birisi araştırmacı, biri psikoloji alanından ve bir diğeri de psikoloji alanı dışındandır. Elde edilen üç çeviri araştırmacı ve tez danışmanı tarafından incelenmiş, ardından tek bir çeviri elde edilmiştir. Elde edilen Türkçe çeviri profesyonel bir çevirmen tarafından körlemesine İngilizceye çevrilmiş, orijinal ölçekle olan benzerlikleri ve farklılıkları incelenmiştir. Gerekli düzenlemelerin ardından ölçek son halini almıştır. Orijinal ölçekten farklı olarak Türkçe versiyonunda ölçeğin "Hiç katılmıyorum"dan (= 1 puan) "Bütünüyle katılıyorum"a (= 5 puan) uzanan 5'li ölçek üzerinde puanlanmasına karar verilmiştir (Bkz. EK.6).

Türkçe'ye çevrilen 7 maddelik ölçeğin faktöryel yapısını belirlemek için Açıklayıcı Faktör analizi uygulanmıştır. Temel Bileşenler analizi ve Varimax döndürme tekniğinin kullanımı sonrasında Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı .79 olarak elde edilmiş, Bartlett Testi değeri ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ($p<.001$). Özdeğeri 1'in üzerinde olan 2 faktörlü yapı elde edilmiş; Madde 1, oldukça

yüksek bir faktör yükü ile ikinci faktörde yer almıştır. Söz konusu 2. Faktörde, benzer bir faktöryel yükü 1. Faktöre de veren Madde 3 de yer almıştır. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa değeri ise .76 olarak elde edilmiştir. Madde 1'in ölçekten çıkarılması sonrasında Cronbach Alfa değerinin yükseldiği bulgusu da söz konusu maddenin ölçekten çıkartılmasına karar vermede belirleyici olmuştur. Altı madde üzerinden yapılan Açımlayıcı Faktör analizi sonrasında tek faktörlü bir yapı elde edilmiş ve ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .78 olarak hesaplanmıştır ($KMO = .80, p < .001$) (Tablo 2). Elde edilen bu tek faktörlü yapı toplam varyansın %47.84'ünü açıklamaktadır.

Tablo 2: Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yükleri	Madde- Toplam Korelasyon	Madde Silindiğinde α	Ortalama (SS)
Madde 2	.72	.56	.73	3.81 (0.95)
Madde 3	.57	.41	.77	3.65 (1.06)
Madde 4	.73	.57	.73	3.71 (0.95)
Madde 5	.65	.49	.75	3.42 (1.11)
Madde 6	.73	.56	.73	4.09 (0.94)
Madde 7	.73	.56	.73	3.84 (0.99)

2.3. İŞLEM

Öncelikle araştırma önerisi Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'na sunulmuş ve etik kurul onayı alınmıştır (Bkz EK.8). Çalışmada kullanılan ölçekler ve Kişisel Bilgi Formu'nun yer aldığı elektronik bir anket, yaygın biçimde kullanılan bir elektronik anket yazılımı olan www.googleforms.com adresi üzerinde hazırlanmış ve anket internet yoluyla uygulanmıştır. Katılımcılara sırası ile Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği, Baba Katılım Ölçeği, Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmaya katılımın temel kriterleri 4 ile 10 yaş aralığında en az bir tane çocuğu olmak ve evli olmaktır. Elektronik anket formu çalışmanın amacını, gizlilik ve gönüllü katılım ilkesini vurgulayan Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formunu içermektedir. Katılımcılardan veri toplama uygulamasında onam formunu onayladıkları yönündeki seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Çalışmaya katılım gönüllük esasına dayanmış; katılımcılara herhangi bir ödül verilmemiştir. Anketin tamamının doldurulması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Veri toplama süreci Ekim 2020 ve Mart 2021 arasında yaklaşık altı ayda tamamlanmıştır.

2.4. VERİ ANALİZLERİ

Çalışmadan elde edilen tüm verilerin analizi için SPSS 26.0 paket program kullanılmıştır. Veri analizleri öncesi kullanılan ölçeklerin ortalama ve toplam puan değerleri hesaplanmış, bu puanların çok değişkenli istatistiksel analizler için uygun değerlere sahip olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada, araştırma grubunun demografik özelliklerine ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. İlk olarak,

değişkenlerin birbiriyle ilişkilerinin araştırıldığı Pearson korelasyon analizleri uygulanmıştır. Ardından cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin aracılık rollerinin incelenmesi amacıyla seri aracılık modeli kullanılarak bootstrap yöntemi ile analizler gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analizler öncesinde verilerin normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Araştırmanın temel hipotezlerine ilişkin analizler yapılmadan önce, çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler ve bu değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler belirlenmiştir. Bu kapsamda çalışmada yer alan değişkenler için ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek puan aralığı hesaplanmış ve değerler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma, En Düşük ve En Yüksek Puanları

	N	Ortalama	SS	En Düşük	En Yüksek
Baba Katılımı	420	102.52	12.82	47.00	125.00
Çocuğa Karşı Cinsiyetçilik	420	36.27	3.94	21.00	40.00
Korumacı Cinsiyetçilik	420	41.21	10.62	11.00	65.00

Düşmanca					
Cinsiyetçilik	420	38.96	11.47	11.00	65.00
Ebeveyn					
Yeterlilik	420	22.53	4.12	8.00	30.00
Ölçeği					
Pozitif					
Nitelik	420	35.06	8.40	8.00	48.00
Negatif					
Nitelik	420	12.18	6.53	8.00	48.00

Araştırmaya katılan babaların haftalık çalışma saati ortalaması 43.63 saat (SS=14.45), katılımcıların eşlerinin haftalık çalışma saati ortalaması 35.68 saattir (SS=17.03). Katılımcı babaların evlilik süreleri ortalaması 9.91. yıldır (SS=4.55). Katılımcılardan eşleri ile ilişkilerini 10 puan üzerinden değerlendirmeleri istendiğinde yanıtları ortalaması 8.00 puan (SS= 1.84); eşlerinin aileleri ile olan ilişkilerini 10 puan üzerinden değerlendirmeleri istendiğinde yanıtlarının ortalaması 7.50 puan (SS= 2.34) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların %80.5'i bir dini inanışa sahip olduklarını belirtirken, dini inanışlarının günlük yaşamlarına ne derecede etkili olduğunu 10 üzerinden değerlendirmeleri istendiğinde ortalama olarak 5.27 (SS=2.88) yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların %72.4'ü politik görüşe sahip olduklarını belirtirken, politik görüşlerinin günlük yaşamlarına ne derecede etkili olduğunu 10 üzerinden değerlendirmeleri istendiğinde ortalama olarak 4.80 (SS=2.60) yanıtını vermişlerdir.

3.1.1 Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde ilk olarak yaş, eğitim durumu, evlilik süresi, aylık gelir ile araştırmanın ana değişkenleri olan baba katılımı, çocuğa karşı cinsiyetçilik, korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, babalık öz yeterliliği, ilişkinin pozitif niteliği ve ilişkinin negatif niteliği değişkenlerinin birbirleriyle olan korelasyon analizi sonuçları aktarılmıştır (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4’te görüldüğü gibi babanın eğitim seviyesi ile baba katılımı pozitif yönlü ilişkilidir. Babanın eğitim seviyesi arttıkça babaların katılım davranışları artmaktadır. Ailenin geliri de baba katılımı ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. Babanın yaşı, kaç yıldır evli olduğu ve haftalık çalışma saati baba katılımı ile ilişkili değildir.

Araştırmanın ana değişkenlerinin birbirleri ile olan korelasyonları incelendiğinde; baba katılımının düşmanca cinsiyetçilik ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Baba katılımı ile çocuğa karşı cinsiyetçilik ölçeğinden elde edilen cinsiyetçi olmayan puanların pozitif ilişkili olduğu, çocuğa karşı cinsiyetçilik azaldıkça (puan artışı cinsiyetçiliğin azaldığı anlamına gelmekte) baba katılımının arttığı bulunmuştur. Baba katılımı evliliğin pozitif niteliği ve babalık öz yeterliliği ile pozitif ilişkili olup, evliliğin negatif niteliği ile negatif ilişkilidir. Çocuğa karşı cinsiyetçi olmayan tutumlar evliliğin pozitif niteliği ve babalık öz yeterliliği ile pozitif ilişkili iken; çocuğa karşı cinsiyetçi olmayan tutumlar evliliğin negatif niteliği, düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik ile negatif ilişkilidir. Evliliğin pozitif niteliği babalık öz yeterliliği ve korumacı cinsiyetçilik ile pozitif ilişkili iken, düşmanca cinsiyetçilik ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Evliliğin negatif niteliği,

evliliğin pozitif niteliği, babalık öz yeterliliği ve korumacı cinsiyetçilik ile negatif ilişkili iken, düşmanca cinsiyetçilik ile pozitif ilişkilidir. Ayrıca sonuçlara göre babalık öz yeterliliği ile korumacı cinsiyetçilik arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki varken, babalık öz yeterliliği ile düşmanca cinsiyetçilik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 4: Demografik ve Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.Babanın yaşı	1													
2.Kaç yıldır evliler	.611**	1												
3.Babanın eğitim seviyesi	-.040	-.096*	1											
4. Babanın haftalık çalışma saati	-.206**	-.182**	-.119*	1										
5.Aylık gelir	.028	-.117*	.575**	-.035	1									
6. İnancı														
yaşamına ne derecede etkili	-.112*	.007	.039	-.020	-.073	1								
7. Politik görüşü														
yaşamına ne derecede etkili	.067	.025	.180**	-.060	.044	.225**	1							
8. Baba Katılımı	-.046	-.010	.211**	.017	.162**	.076	.036	1						
9. Çocuğa karşı cinsiyetçilik	-.046	-.043	.146**	-.055	.185**	-.223**	.047	.121*	1					
10. Evliliği negatif nitelikleri	.018	.001	.053	-.089	.022	-.017	-.031	-.206**	-.171**	1				
11.Evliliğin pozitif nitelikleri	-.036	-.004	-.034	.098*	-.037	-.012	-.108	.374**	.194**	-.573**	1			
12. Ebeveyn öz yeterliliği	-.030	.015	-.022	.053	.046	.062	-.097	.453**	.142**	-.189**	.328**	1		
13. Düşmanca Cinsiyetçilik	-.030	.036	-.251**	.074	-.232**	.186**	-.141*	.020	-.422**	.174**	-.058	.080	1	
14. Korumacı Cinsiyetçilik	.027	.126**	-.246**	.089	-.186**	.052	-.125*	.189**	-.160**	-.125*	.243**	.186**	.465**	1

** $p < 0.01$

* $p < 0.05$

3.2. ARACILIK ROLLERİNİN TEST EDİLMESİ

Araştırma değişkenlerinin ana hipotezi olan cinsiyetçiliğin baba katılımı ile arasındaki ilişkide babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin aracı değişken rolleri, seri aracılık modeli ile test edilmeden önce modelin sayıltıları kontrol edilmiş, normal dağılım her bir değişken için hesaplanarak incelenmiştir. Örneklemden elde edilen verinin normal dağılıp dağılmadığını incelemek üzere her bir değişkenin ‘çarpıklık’ ve ‘basıklık’ değerleri hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 5). İlgili literatürde normal dağılıma karar vermek için çeşitli araştırmacılar tarafından farklı değer aralıkları öne sürülse de, Tabachnick and Fidell’e (2013) göre çarpıklık ve basıklık değerleri -1.5 ve +1.5 değerleri aralığında olduğunda örneklemin normal dağılım sergilediği kabul edilmelidir. Bu bilgiden yola çıkarak Tablo 5 incelendiğinde, evliliğin negatif niteliklerine ait puanların normal dağılım sergilemediği görülmektedir.

Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler

	N	SS	Çarpıklık Değeri	Basıklık Değeri
Baba Katılım Ölçeği	420	1.282.977	-.943	1.492
Çocuğa Karşı Cinsiyetçilik	420	394.908	-1.208	.999
Evliliğin Negatif Nitelikleri	420	653.700	2.423	6.555
Evliliğin Pozitif Nitelikleri	420	840.366	-.450	-.108
Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği	420	412.125	-.521	.468
Düşmanca Cinsiyetçilik	420	1.147.067	-.210	-.397
Korumacı Cinsiyetçilik	420	1.062.848	-.586	-.091

Gerçekleştirilecek seri aracılık modeli analizlerinde normal dağılım olmamasından kaynaklı ortaya çıkabilecek hataları elimine etmek amacıyla evliliğin negatif niteliğine ilişkin puanlarda “Logaritmik dönüştürme yöntemi (Log10) uygulanmıştır. Field’a (2018) göre bu yöntem örneklem puanlarının pozitif çarpıklık ve pozitif basıklığa sahip olduğu durumlarda kullanılabilecek en uygun dönüştürme yöntemidir. Log10 dönüşümünün ardından puanların dağılım durumu yeniden incelenmiş, çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılım için gerekli olan değer aralığında olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 6). Araştırma hipotezlerinin test edildiği analizlerde dönüşüm uygulanan puanlar üzerinden hesaplama gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6: Evliliğin Negatif Nitelikleri (Log10 dönüşümü gerçekleştirilmiş)

N	420
SS	.174
Çarpıklık	1.38
Basıklık	1.29

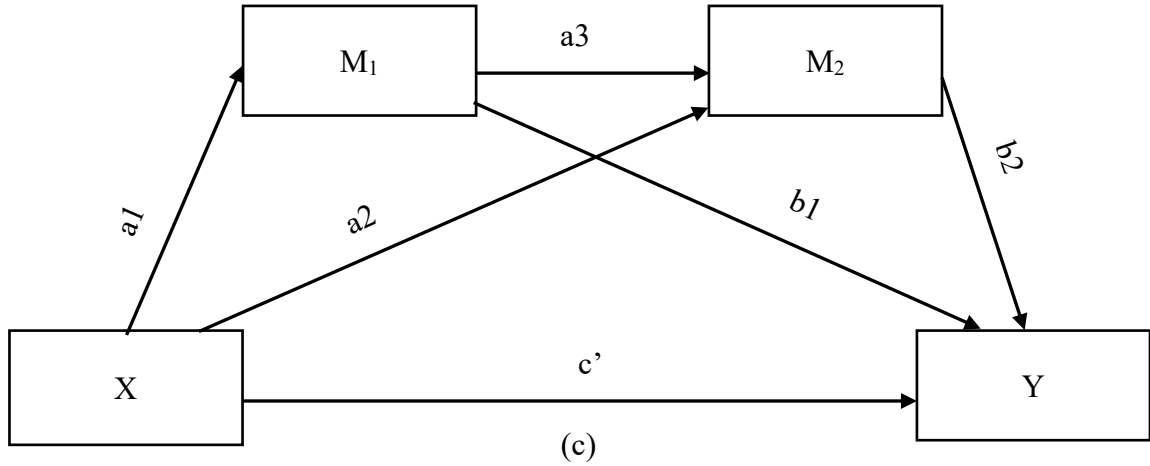
Araştırmanın ana hipotezi olan cinsiyetçiliğin baba katılımı ile arasındaki ilişkide babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin aracı değişken rolleri ise seri aracılık modeli kullanılarak bootstrap tekniği ile PROCESS (Model 6) SPSS makrosu aracılığıyla analiz edilmiştir. Sözü edilen SPSS paket programı makrolarına www.afhayes.com internet

adresinden ulaşılmıştır. Elde edilen örneklem üzerinden tekrar tekrar hesaplamalar yapan bootstrap tekniği, bu yöntemle evrenin daha büyük örneklerde (ör. 2000) simülasyonlarını oluşturmaktadır (Hayes, 2013). Bootstrap tekniği ürettiği çoklu örnekler aracılığı ile doğrudan ve dolaylı etkilerin hesaplanabilmesine imkân vermekte, doğrulanabilen örneklem dağılımları üretilebilmektedir. Bu örneklem dağılımlardan istatistiksel olarak anlamlılık (p değeri), t değeri, standart hata, güven aralığı katsayıları, açıklanan varyans hesaplamaları gerçekleştirilebilmektedir. Analiz sonuçları değerlendirilirken, değişkenlerin dolaylı aracılık etkilerinin anlamlı olup olmadığı, aracı değişkenin hesaplamalarının %95 Güven Aralığı (CI) içerisinde sıfır değeri içerip içermemesine göre değerlendirilmektedir. Hesaplanan güven aralığı sıfır değerini içermiyorsa, bu değişkene ilişkin aracılık etkisinin olduğu söylenebilmektedir (Hayes, 2013). Bu bilgiden yola çıkılarak araştırmada test edilen modellerdeki dolaylı etkilerin istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı, 5000 bootstrap örneklemini üzerinden incelenmiş ve %95 güven aralığı hesaplamalarına göre değerlendirilmiştir.

Test edilen modellerde, Yordayıcı Değişkenlerin (X), Yordanan Değişken (Y) üzerindeki Aracı Değişkenlerin (M) etkilerinin de dahil edildiği toplam etki (total effect) “c yolu” olarak ifade edilirken, X ’in aracı değişkenler olmadan Y üzerindeki doğrudan etkisi (direct effect) “c’ yolu olarak” ifade edilmektedir. Modellerde X ’in aracı değişkenler üzerindeki etkisi “a yolu” olarak ifade edilirken, aracı değişkenlerin Y üzerindeki etkisi “b yolu” olarak ifade edilmektedir (Bkz. Şekil 2). Aracı değişkenlerin X ’in Y ile ilişkisinde dolaylı etkileri ise “a*b” şeklinde ifade edilmektedir. X ’in Y üzerindeki doğrudan etkisinin ortadan kalkması, tam aracılık (complete mediation) olarak

adlandırılırken, bu koşulda “c’ yolu” istatistiksel olarak anlamlı değildir. Kısmi aracılık (partial mediation) durumunda ise X ile Y arasındaki ilişkiye aracı değişken dahil edildiğinde asıl değerden sıfırdan (0) farklı bir değer olmak üzere azalmakta, “c’ yolu” istatistiksel olarak anlamlı bir değer almaktadır (Hayes, 2018).

Test edilen seri aracılık modellerinde korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik ve çocuğa karşı cinsiyetçilik değişkenleri **yordayıcı değişkenler** (X); babalık öz yeterliği (M_1), evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri (M_2) **aracı değişkenler**; baba katılımı da **yordanan değişken** (Y) olarak ele alınmıştır (Bkz. Şekil 2). Yaş, aylık gelir ve haftalık çalışma saatleri, çocuğun cinsiyeti ve çocuğa karşı cinsiyetçilik (çocuğa karşı cinsiyetçiliğin yordayıcı değişken olduğu iki model haricinde) **kontrol değişkenleri** olarak analizlere dahil edilmişlerdir.

Şekil 2: Yordayıcı Değişkenin Yordanan Değişken Üzerindeki Toplam Etkisi ve Seri Çoklu Aracılık Modeli

3.2.1. Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evlilik Niteliğinin Aracılık Etkileri

Cinsiyetçi tutumların baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin aracı rollerini belirlemek amacıyla; çalışmanın yordayıcı değişkenleri olarak korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik ve çocuğa karşı cinsiyetçilik için aracı değişkenlerden evlilik niteliğinin pozitif ve negatif her iki alt boyutuyla ayrı ayrı modeller oluşturulmuş, toplamda 6 model analiz edilmiştir.

3.2.1.1. Korumacı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Aracılık Etkisi

Korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin aracılık etkisini incelemek amacıyla önerilen seri aracılık modeli için IBM SPSS 26.0’de PROCESS makrosu Model 6 şablonu kullanılmıştır. Bootstrap yöntemi ile gerçekleştirilen hesaplamalar ile doğrudan ve dolaylı etkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

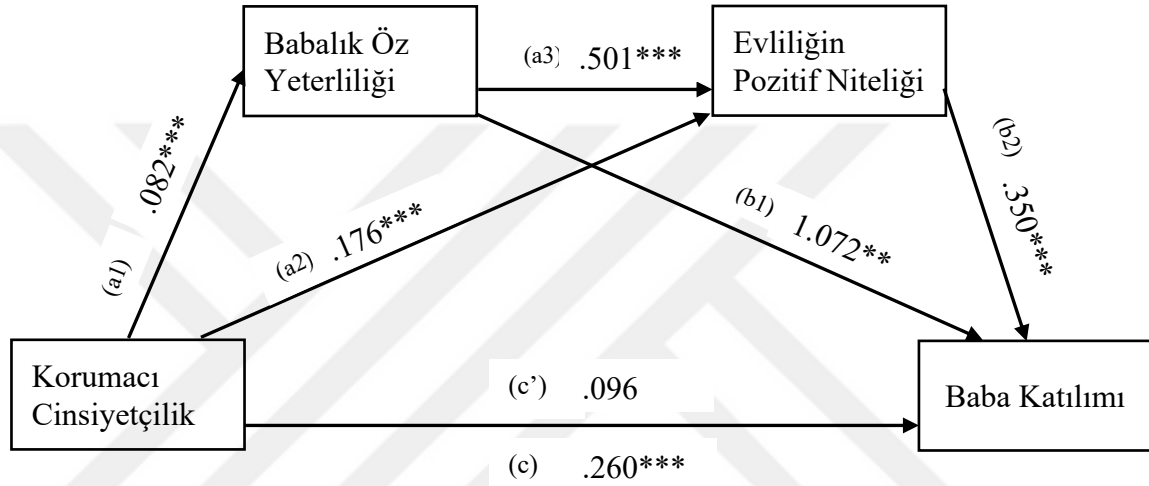
Elde edilen bulguya göre; korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı üzerindeki toplam etkisi (c yolu) ($b = .260$, $SE = .064$, $t = 4.076$, $\beta = .21$ $p < .001$) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Korumacı cinsiyetçilikten baba öz yeterliliğine (a1) ($b = .082$, $SE = .018$, $t = 4.534$, $\beta = .21$ $p < .001$) ve evliliğin pozitif niteliğine giden yollar (a2) ($b = .176$, $SE = .038$

$t= 4.695, \beta=.22 p<.001$) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Bu bulguların yanı sıra babalık öz yeterliliği ve evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişki de (a3) ($b=.501, SE= .100, t= 5.062, \beta=.24 p<.001$) anlamlı bulunmuştur. Babalık öz yeterliliğinin baba katılımı üzerindeki doğrudan etkisi (b1) ($b= 1.072, SE= .142, t=7.504, \beta=.35 p<.001$) ve evliliğin pozitif niteliğinin baba katılımı üzerindeki doğrudan etkisi (b2) ($b= .350, SE= .076, t= 4.475, \beta=.23 p<.001$) istatistiksel olarak anlamlıdır.

Aracı değişkenlerin korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisindeki dolaylı etkileri incelendiğinde; babalık öz yeterliliğinin korumacı cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkide ($\beta =.074, SE= .018, \%95 CI= .041, .112$) aracı değişken etkisi olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Ayrıca korumacı cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkide evliliğin pozitif niteliğinin de ($\beta =.052 SE=.015, \%95 CI= .027, .087$) aracı değişken etkisi vardır. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Babalık öz yeterliliği ve evliliğin pozitif nitelikleri modele birlikte dahil edildiklerinde ($\beta= .012, SE= .004, \%95 CI= .006, .023$) seri aracı değişken etkilerinin olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Buna göre korumacı cinsiyetçilik arttıkça babalık öz yeterliliği artmakta, babalık öz yeterliliğindeki artış evliliğin pozitif niteliğini artırmakta, evliliğin pozitif niteliğindeki artış ise baba katılımını artırmaktadır.

Bootstrap analizi sonuçlarına göre babalık öz yeterliliği ve evliliğin pozitif niteliği modele dahil edildiğinde korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımına doğrudan etkisi (c' yolu) ($b= .096, SE= .062, t=1.538, \beta=.08 p=.125$) istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Buna göre modelde aracı değişkenlerin *tam aracı* etkileri olduğu görülmektedir. Bu

değişkenlere ilişkin model, varyansın % 26'sını açıklamaktadır (Düzenlenmiş $R^2 = .256$, $F(7,411) = 18.14$, $p < .001$). Değişkenler arası ilişkiye dair standardize olmayan yol katsayıları Şekil 3'te gösterilmiştir.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Şekil 3: Korumacı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Seri Aracılık Etkilerine İlişkin Standardize Olmayan Yol Katsayıları

3.2.1.2. Korumacı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Aracılık Etkisi

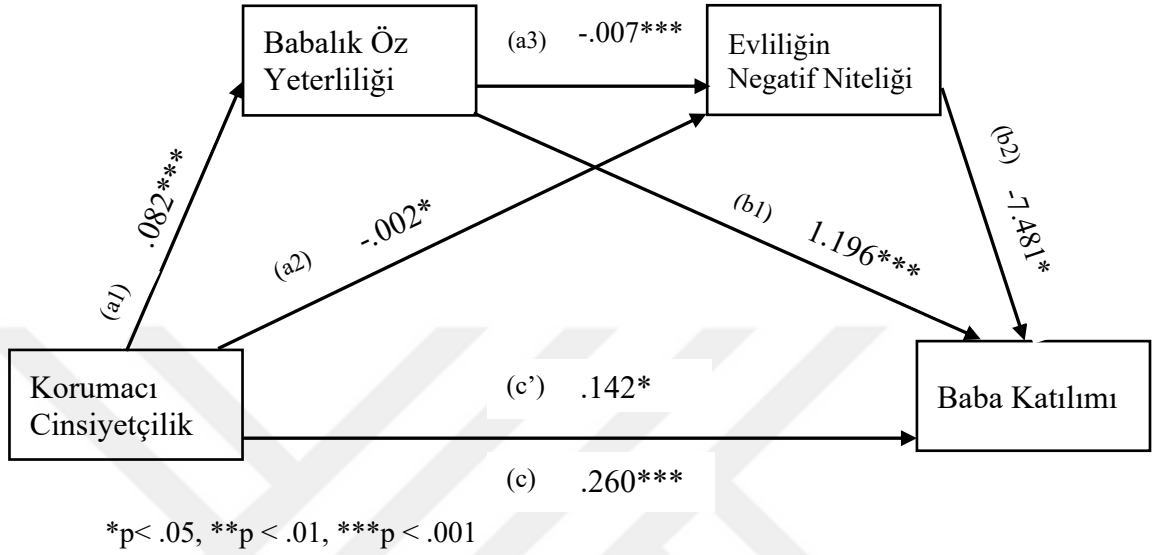
Korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliklerinin aracılık etkisini incelemek amacıyla önerilen seri aracılık modeli için IBM SPSS 26.0’de PROCESS makrosu Model 6 şablonu kullanılmıştır. Model analizleri gerçekleştirilmeden önce normal dağılım göstermeyen evliliğin negatif nitelikleri puanlarına Logaritmik Dönüştürme (Log10) uygulanmış, analizler dönüştürülmüş puanlar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre; korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı üzerindeki toplam etkisi (c yolu) ($b = .261$, $SE = .064$, $t = 4.077$, $\beta = .22$ $p < .001$) istatistiksel olarak anlamlıdır. Korumacı cinsiyetçilikten babalık öz yeterliliğine giden (a1) ($b = .082$, $SE = .018$, $t = 4.533$, $\beta = .21$ $p < .001$) ve evliliğin negatif niteliğine giden (a2) ($b = -.002$, $SE = .008$, $t = -2.589$, $\beta = -.13$ $p < .05$) yollar istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulguların yanı sıra babalık öz yeterliliği ve evliliğin negatif niteliği arasındaki ilişki (a3) ($b = -.007$, $SE = .002$, $t = -3.515$, $\beta = -.16$ $p < .001$) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Babalık öz yeterliliğinden baba katılımına giden yol (b1) ($b = 1.916$, $SE = .145$, $t = 8.271$, $\beta = .38$ $p < .001$) ve evliliğin negatif niteliğinden baba katılımına giden yol (b2) ($b = -7.481$, $SE = 3.895$, $t = -2.071$, $\beta = -.10$ $p < .05$) istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Aracı değişkenlerin korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisindeki dolaylı etkileri incelendiğinde; babalık öz yeterliliğinin korumacı cinsiyetçilik ile baba

katılımı arasındaki ilişkide ($\beta = .082$, $SE = .020$, %95 CI= .046, .124) aracı değişken etkisi vardır. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Evliliğin negatif niteliğinin, korumacı cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkideki ($\beta = .013$ $SE = .009$, %95 CI= .001, .038) aracı değişken etkisi vardır. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Babalık öz yeterliliği ve evliliğin negatif niteliği modele birlikte dahil edildiklerinde ($\beta = .004$, $SE = .002$, %95 CI= .001, .011) aracı değişken etkilerinin olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Buna göre korumacı cinsiyetçilik arttıkça babalık öz yeterliliği artmakta, babalık öz yeterliliğindeki artış evliliğin negatif niteliğini azaltmakta, evliliğin negatif niteliğindeki azalış baba katılımını artırmaktadır.

Bootstrap analizi sonuçlarına göre babalık öz yeterliliği ve evliliğin pozitif niteliği modele dahil edildiğinde korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımına doğrudan etkisi (c' yolu) ($b = .142$, $SE = .061$, $t = 2.324$, $\beta = .12$ $p < .05$) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Buna göre babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde *kısmi aracılık* etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu değişkenlere ilişkin model, varyansın % 22'sini açıklamaktadır (Düzenlenmiş $R^2 = .222$, $F(7,411) = 15.30$, $p < .001$). Değişkenler arası ilişkiye dair standardize olmayan yol katsayıları Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Korumacı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Seri Aracılık Etkilerine İlişkin Standardize Olmayan Yol Katsayıları

3.2.1.3. Düşmanca Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Aracılık Etkisi

Düşmanca cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin aracılık etkisini incelemek amacıyla önerilen seri aracılık modeli için IBM SPSS 26.0'de PROCESS makrosu Model 6 şablonu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre düşmanca cinsiyetçiliğin baba katılımı üzerindeki toplam etkisi (c yolu) ($b = .099$, $SE = .064$, $t = 1.088$, $p = .133$) istatistiksel olarak

anlamalı değildir. Buna göre babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin, düşmanca cinsiyetçiliğin baba katılımı ile ilişkisinde seri *aracılık* etkileri yoktur.

3.2.1.4. Düşmanca Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Aracılık Etkisi

Düşmanca cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin aracılık etkisini incelemek amacıyla önerilen seri aracılık modeli için IBM SPSS 26.0’de PROCESS makrosu Model 6 şablonu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre düşmanca cinsiyetçiliğin baba katılımı üzerindeki toplam etkisi (c yolu) ($b = .099$, $SE = .066$, $t = 1.502$, $p = .13$) istatistiksel olarak anlamalı değildir. Buna göre babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin, düşmanca cinsiyetçiliğin baba katılımı ile ilişkisinde seri *aracılık* etkileri yoktur.

3.2.1.5. Çocuğa Karşı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Aracılık Etkisi

Çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin aracılık etkisini incelemek amacıyla önerilen seri aracılık modeli için IBM SPSS 26.0’de PROCESS makrosu Model 6 şablonu

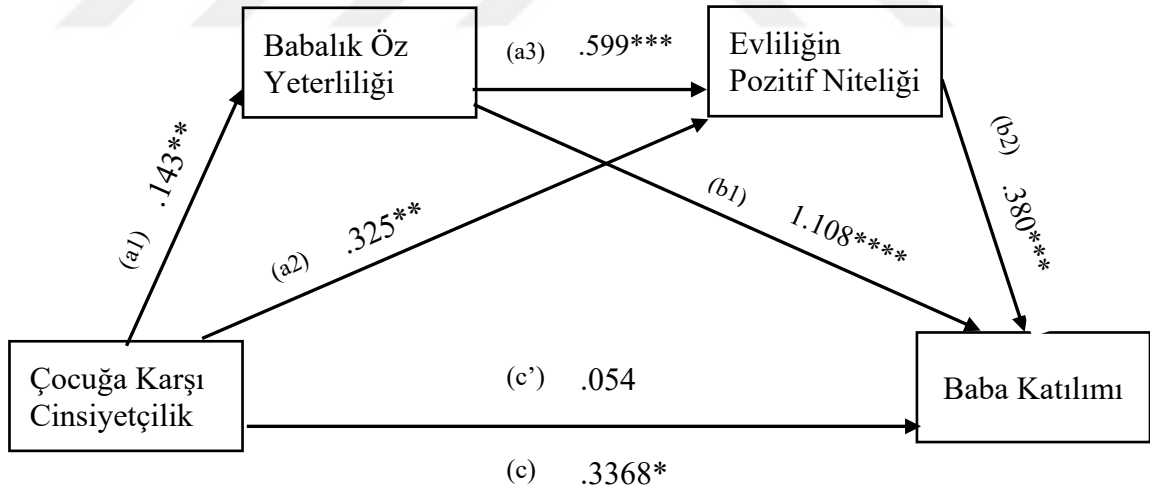
kullanılmıştır. Bulgulara göre çocuğa karşı cinsiyetçi olmayan tutumların baba katılımı üzerindeki toplam etkisi (c yolu) ($b = .368$, $SE = .167$, $t = 2.211$, $\beta = .15$, $p < .05$) istatistiksel olarak anlamlıdır.

Elde edilen diğer bulgulara göre; çocuğa karşı cinsiyetçilikten babalık öz yeterliliğine giden (a1) ($b = .143$, $SE = .051$, $t = 2.792$, $\beta = .12$, $p < .01$) ve evliliğin pozitif niteliğine giden (a2) ($b = .325$, $SE = .109$, $t = 2.988$, $\beta = .15$, $p < .01$) yollar anlamlıdır. Babalık öz yeterliliği ve evliliğin pozitif niteliği arasındaki ilişki (a3) ($b = .599$, $SE = .100$, $t = 5.980$, $\beta = .29$, $p < .001$) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Bu bulguların yanı sıra, babalık öz yeterliliğinden baba katılımına giden yol (b1) ($b = 1.108$, $SE = .142$, $t = 7.781$, $\beta = .36$, $p < .001$) ve evliliğin pozitif niteliğinden baba katılımına giden yol (b2) ($b = .380$, $SE = .075$, $t = 5.041$, $\beta = .25$, $p < .001$) anlamlıdır.

Çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisindeki dolaylı etkileri bootstrapt yöntemi ile incelendiğinde; babalık öz yeterliliğinin çocuğa karşı cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkide ($\beta = .049$, $SE = .018$, %95 CI = .016, .091) aracı değişken etkisi olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Evliliğin pozitif niteliğinin, çocuğa karşı cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkideki etkisi incelendiğinde ($\beta = .038$, $SE = .015$, %95 CI = .015, .073) aracı değişken etkisi olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Babalık öz yeterliliği ve evliliğin pozitif niteliği modele birlikte dahil edildiklerinde ($\beta = .010$, $SE = .004$, %95 CI = .003, .021) aracı değişken etkilerinin olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Bu sonuçlara göre çocuğa karşı cinsiyetçi olmayan tutumlar arttıkça babalık öz yeterliliği artmakta, babalık

öz yeterliliğindeki artış evliliğin pozitif niteliğini arttırmakta, evliliğin pozitif niteliğindeki artış baba katılımını artırmaktadır.

Bootstrap analizi bulgularına göre; babalık öz yeterliliği ve evliliğin pozitif nitelikleri modele dahil edildiğinde çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımına doğrudan etkisi (c' yolu) ($b = .054$, $SE = .140$, $t = .482$, $\beta = .02$, $p = .70$) istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Bu bulguya göre modelde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin *tam aracı* etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu değişkenlere ilişkin model, varyansın % 25'ini açıklamaktadır (Düzenlenmiş $R^2 = .251$, $F(6,412) = 20.76$, $p < .001$). Değişkenler arası ilişkiye dair standardize olmayan yol katsayıları Şekil 5'te gösterilmiştir.

Not: Çocukça Karşı Cinsiyetçi Tutumlar Ölçeği'nde puan artışı cinsiyetçilik düzeyinin azalışını ifade etmektedir.

Şekil 5: Çocuğa Karşı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Pozitif Niteliğinin Seri Aracılık Etkilerine İlişkin Standardize Olmayan Yol Katsayıları

3.2.1.6. Çocuğa Karşı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Aracılık Etkisi

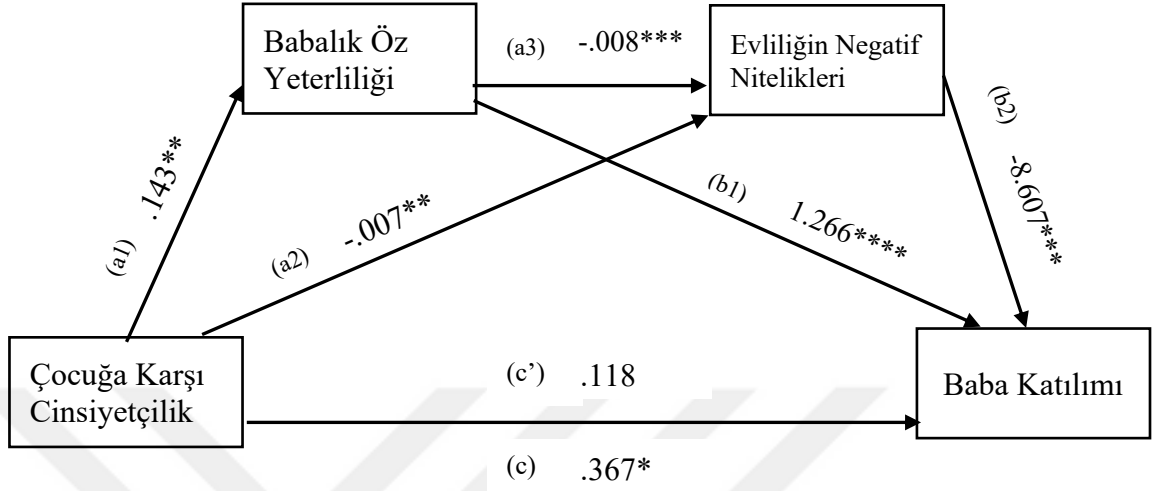
Çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin aracılık etkisini incelemek amacıyla önerilen seri aracılık modeli için IBM SPSS 26.0’de PROCESS makrosu Model 6 şablonu kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre çocuğa karşı cinsiyetçi olmayan tutumların baba katılımı üzerindeki toplam etkisi (c yolu) ($b = .368$, $SE = .167$, $t = 2.211$, $\beta = .12$, $p < .05$) istatistiksel olarak anlamlıdır.

Analiz bulgularına göre; çocuğa karşı cinsiyetçilikten babalık öz yeterliliğine giden (a1) ($b = .143$, $SE = .051$, $t = 2.793$, $\beta = .14$, $p < .01$) ve evliliğin negatif niteliğine giden (a2) ($b = -.007$, $SE = .003$, $t = -2.791$, $\beta = -.16$, $p < .01$) yollar istatistiksel olarak anlamlıdır. Ek olarak, babalık öz yeterliliği ve evliliğin negatif niteliği arasındaki ilişki (a3) ($b = -.008$, $SE = .002$, $t = -4.105$, $\beta = -.19$, $p < .001$) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Babalık öz yeterliliğinden baba katılımına giden (b1) ($b = 1.266$, $SE = .143$, $t = 8.839$, $\beta = .41$, $p < .001$)

ve evliliğin negatif niteliğinden baba katılımına giden yol (b2) $b = -8.607$, $SE = 4.005$, $t = -2.149$, $\beta = -.12$, $p < .001$) istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Aracı değişkenlerin çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile olan ilişkisindeki dolaylı etkileri bootstrap yöntemi ile incelendiğinde; babalık öz yeterliliğinin çocuğa karşı cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkide ($\beta = .056$, $SE = .021$, %95 CI= .017, .100) aracı değişken etkisi olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Evliliğin negatif niteliğinin, çocuğa karşı cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkideki etkisi incelendiğinde $\beta = .019$, $SE = .011$, %95 CI= .003, .047) aracı değişken etkisi olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Babalık öz yeterliliği ve evliliğin negatif niteliği modele birlikte dahil edildiklerinde ($\beta = .003$, $SE = .002$, %95 CI= .001, .010) aracı değişken etkilerinin olduğu görülmüştür. Rapor edilen güven aralığında sıfır bulunmamaktadır. Buna göre çocuğa karşı cinsiyetçi olmayan tutumlar arttıkça babalık öz yeterliliği artmakta, babalık öz yeterliliğindeki artış evliliğin negatif niteliğini azaltmakta, evliliğin negatif niteliğindeki azalış baba katılımını artırmaktadır.

Bootstrap analizi sonuçlarına göre babalık öz yeterliliği ve evliliğin negatif niteliği modele dahil edildiğinde çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımına doğrudan etkisi (c' yolu) ($b = .118$, $SE = .141$, $t = .836$, $\beta = .04$, $p = .41$) istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Buna göre incelediğimiz modelde aracı değişkenlerin *tam aracılık* etkilerinin olduğu ortaya konmuştur. Bu değişkenlere ilişkin model, varyansın % 21'ini açıklamaktadır (Düzenlenmiş $R^2 = .209$, $F(6,412) = 17.02$, $p < .001$). Değişkenler arası ilişkiye dair standardize olmayan yol katsayıları Şekil 6'da gösterilmiştir.

*p < .05, **p < .01, ***p < .001

Not: Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutumlar Ölçeği'nde puan artışı cinsiyetçilik düzeyinin azalışını ifade etmektedir.

Şekil 6: Çocuğa Karşı Cinsiyetçiliğin Baba Katılımı ile Olan İlişkisinde Babalık Öz Yeterliliğinin ve Evliliğin Negatif Niteliğinin Seri Aracılık Etkilerine İlişkin Standardize Olmayan Yol Katsayıları

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın temel amacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin aracılık etkilerini belirlemektir. Bu amaçla incelenen altı farklı seri çoklu aracılık modelinin test edilmesi sonucunda, a) korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin b) korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin c) çocuğa karşı cinsiyetçi tutumların baba katılımı ile ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin pozitif niteliğinin d) çocuğa karşı cinsiyetçi tutumların baba katılımı ile ilişkisinde babalık öz yeterliliğinin ve evliliğin negatif niteliğinin seri çoklu aracılık rolleri anlamlı bulunmuştur. Düşmanca cinsiyetçiliğin yordayıcı değişken olduğu Hipotez 3 ve Hipotez 4 ile ilgili beklentiler karşılanmamıştır. Bu bölümde ilk olarak bu çalışmada elde edilen tanımlayıcı istatistik sonuçları, ardından da araştırmanın ana hipotezlerine ilişkin bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır. Son olarak araştırmanın literatüre katkıları, araştırmanın sınırlılıkları ve ileride gerçekleştirilebilecek araştırmalar için öneriler aktarılmıştır.

Çalışmanın değişkenlerine ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları; demografik değişkenlerden babanın eğitim seviyesi ve ailenin aylık gelirinin baba katılımı ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Yani babaların eğitim düzeyi arttıkça ve maddi gelirleri yükseldikçe baba katılım davranışları da artmaktadır. Elde edilen bu bulgu literatür ile uyumludur (Örn. Ahmeduzzaman ve Roopnarine, 1992; Cabrera ve ark., 2000; Gracia, 2014; Sımsıkı ve Şendil, 2014). Korelasyon analizi sonuçlarına göre ise temel değişkenlerden korumacı cinsiyetçilik, çocuğa karşı cinsiyetçilik, babalık öz

yeterliliği, evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri ve baba katılımının birbirleri ile ilişkilidir. Yordayıcı değişkenlerden dūřmanca cinsiyetçilik tanımlayıcı istatistik sonuçlarına göre babalık öz yeterliliği, evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri ve baba katılımı ile ilişkisi anlamlı değildir.

Çalışmanın ana amacı kapsamında, dūřmanca cinsiyetçiliğin, korumacı cinsiyetçiliğin ve çocuğa karşı cinsiyetçiliğin baba katılımı ile ilişkisinin yordanmasında, babalık öz yeterliliği ve evlilik niteliğinin (pozitif evlilik niteliği ve negatif evlilik niteliği) seri çoklu aracılık rollerine ilişkin hipotezler test edilmiştir. Altı farklı modelin analiz edilmesi sonucunda, Hipotez 1, 2, 5 ve 6 doğrulanmıştır. Babalık öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin (pozitif ve negatif evlilik niteliğinin) hem korumacı cinsiyetçilik ve baba katılımı arasındaki ilişkide hem de çocuğa yönelik cinsiyetçilik ile baba katılımı arasındaki ilişkide seri çoklu aracılık etkilerinin olduğu görölmüştür. Dūřmanca cinsiyetçiliğin yordayıcı değişken olduğu modellerde ise araştırma hipotezleri (Hipotez 3 ve Hipotez 4) ile ilgili beklentiler karşılanmamıştır.

Korelasyon analizi bulgularımıza ve evliliğin negatif niteliğinin ikinci aracı değişken olduğu seri çoklu aracılık modelinden elde edilen bulgularımıza göre korumacı cinsiyetçiliğin baba katılımına doğrudan etkisi pozitif yönlü ve anlamlıdır. İlgili literatür incelendiğinde farklı bulgular karşımıza çıkmaktadır. Çeliřik duygulu cinsiyetçilik kuramına göre korumacı cinsiyetçilikteki kadınlara yönelik olumlu tutumlar, geleneksel cinsiyet rollerinin dışına çıkıldığında değişebilmekte hatta dūřmanca bir yöne evrilebilmektedir (Sakallı-Uđurlu, 2003). Aikawa ve Stewart (2020) tarafından gerçekteşirilen çalışma bulgularına göre ise korumacı cinsiyetçilik ile babalık tutumları

negatif ilişkilidir; ancak aynı çalışmanın ikinci aşamasında ebeveynlerin kontrol davranışı ile korumacı cinsiyetçilik arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Çalışmamız kapsamında geleneksel cinsiyet rollerinin dışında bir davranış olarak tanımlayabileceğimiz baba katılımı ile korumacı cinsiyetçilik arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olması Batı literatürünün bulguları göz önünde bulundurulduğunda beklenmedik bir durumdur. Ancak İsrailli ve Macar katılımcılarla gerçekleştirilen bir araştırmada korumacı cinsiyetçiliğin anlaşılmasını kolaylaştıracak ilginç bulgular elde edilmiştir (Shnabel, Bar-Anan, Kende, Bareket, Lazar, 2015). Araştırmanın ilk aşamasında katılımcıların korumacı cinsiyetçilik ve genel yardım etme davranışları ölçülmüştür. İlk aşama bulgularına göre İsrailli erkek katılımcıların korumacı cinsiyetçilikleri ile karşı cinse yardım etme davranışları arasında bir ilişki bulunmazken, Macar erkek katılımcıların karşı cinse genel yardım etme davranışları ile korumacı cinsiyetçilik arasında pozitif ilişki olduğu görülmüştür. İsrailli erkek katılımcılarla gerçekleştirilen araştırmanın ikinci aşamasında, korumacı cinsiyetçilik seviyesi yüksek katılımcılar karşı cinsten yardım arayanlara sözel olarak öneriler vererek yardımcı olmak (autonomy-oriented help) yerine daha fazla problemi kendileri çözme eğiliminde (dependency- help) olmuşlardır (Shnabel, Bar-Anan, Kende, Bareket, Lazar, 2015).

Korumacı cinsiyetçiliğin kültüre ve bağlama göre farklılaşan dinamik yapısı düşünüldüğünde üzerinde tartışılması gereken bulgular elde edilmiştir. Glick ve Fiske'ye (1996) göre korumacı cinsiyetçilik özü itibari ile cinsiyetçiliği ve olumsuz bir tutumu ifade etse de olumlu özellikler barındıran yardım etme gibi prososyal davranışları ve kendini açıklama gibi yakınlık arama davranışlarını da kapsamaktadır. Babalıkla ilgili

alışan pek çok kuramcı “iyi babalığın” gelişimsel süreç içerisinde öğrenilen bir davranış olduğunu ve aşk, bağlılık gibi çeşitli duygusal yakınlık dinamikleri ile tecrübe edilerek ortaya çıktığını belirtmişlerdir (Bradford ve Hawkins, 2006; Erel ve Burman, 1995). Korumacı cinsiyetçiliğin daha önce bahsedilen prososyal ve partnerle yakınlık içeren yapısının babalık dinamiği içerisinde baba katılımını artırıcı etkisinin olması olduğa anlaşılır hale gelmektedir. Ancak unutmamak gerekir ki elişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı’na göre; korumacı cinsiyetçilikteki kadınlara yönelik olumlu tutumlar, geleneksel kalıpların dışına çıkıldığında düşmanca bir yöne evrilebilmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003).

Bunun yanı sıra Türkiye gibi korumacı cinsiyetçiliğin kültüre ve yaşam biçimine içkin olduğu bir ülkede (Glick, Sakallı-Uğurlu, Akbaş, Orta, Ceylan, 2015; Sakallı-Uğurlu, 2016) korumacı cinsiyetçiliği yüksek erkeklerin eş ve baba olarak tercih edilmesi de olduğa olasıdır. Overall ve Hammond (2018) korumacı cinsiyetçiliğin heteroseksüel ilişkilerde kadınlara için yakınlık ve güven sağlayıcı işlevi olduğunu iddia etmişlerdir. Gerçekleştirilen başka çalışmalarda bu tercihle ilişkili bulgular elde edilmiştir (Cross ve Overall, 2017; Hammond ve Sibley, 2011). Ancak bu iddiayı yanlışlayan bulgular da mevcuttur. Exposito, Herrera Moya ve Glick (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışma bulgularına göre korumacı cinsiyetçiliği yüksek kadınlara partnerleri ile olası çatışmaları ve şiddeti daha yüksek seviyede tahmin edebilmektedirler. Bu bulgudan yola çıkarak araştırmacılar korumacı cinsiyetçiliğin ilişkide çatışmalardan kaçmaya yönelik bir etkisi olabileceğini ve korumacı cinsiyetçiliği yüksek kadınlara ilişkilerinde geleneksel cinsiyet rollerini devam ettirmeye daha eğilimli olabileceklerini belirtmişlerdir.

Seri çoklu aracılık analizleri basamak basamak incelendiğinde ise elde edilen bulgularla ilgili olarak aşağıdaki değerlendirmelerin yapılması mümkündür. Hipotez 1 ve Hipotez 2'nin test edilmesi kapsamında gerçekleştirilen analiz bulgusuna göre korumacı cinsiyetçilik arttıkça babalık öz yeterliliği artmaktadır. İlgili literatürde farklı bulguların olduğu görülmektedir. Örneğin Pekel-Uludağlı (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada geleneksel babalık cinsiyet rolleri (traditional paternal gender role) ile babalık yetkinliği (paternal competence) arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Korumacı cinsiyetçiliğin babalık öz yetkinliğini pozitif yönde yordamasının korumacı cinsiyetçiliğin doğasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Viki, Abrams ve Hutchinson (2003) tarafından öne sürülen “babacan şövalyelik (paternalistic chivalry)” kavramı korumacı cinsiyetçiliğin doğasını açıklamak için kullanılabilir. Buna göre babacan şövalye kişiler, kadınlarla ilişkilerinde kadınların daha pasif rolde olması ve “tüm işin” erkekler tarafından yapılması gerektiğine inanma eğilimindedirler. Viki, Abrams ve Hutchinson (2003) gerçekleştirdikleri çalışmada babacan şövalyelik ile korumacı cinsiyetçilik arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğunu ve korumacı cinsiyetçilik seviyesi yüksek katılımcıların korumacı cinsiyetçilik seviyesi düşük katılımcılara göre daha fazla babacan şövalyelik eğilimi gösterdiklerini bulmuşlardır. Korumacı cinsiyetçiliğin doğasından kaynaklanan bu durumun, çalışmamızda katılımcıların babalık öz yeterlilikleri ile ilgili algılarını etkileyebileceği düşünülmüştür.

Sakallı-Uğurlu'ya (2001) göre ise korumacı cinsiyetçiliğin; a) koruyucu paternalizm (kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığı içeren davranışlar), b) bütünüleyici cinsiyet farklılaştırması, c) heteroseksüel yakınlık olmak üzere üç gizil kaynağı vardır.

Koruyucu paternalizm kişilerde erkeklerin kadınlardan daha yetkin olduğu inancına neden olmaktadır. Koruyucu paternalizmin neden olduğu bu inancın, katılımcılarımızın babalık öz yeterlilikleri ile ilgili algılarını etkilemesinin de olası olabileceği düşünülmüştür.

Söz konusu değerlendirmemizin daha iyi anlaşılması amacıyla istatistiksel analizlerimiz içerisinde yer almasa da korumacı cinsiyetçiliğin alt ölçekleri ile baba katılımı ve babalık öz yeterliliği arasındaki ilişkiyi Pearson korelasyon analizi ile inceledik. Korumacı cinsiyetçiliğin Koruyucu ataerkillik alt ölçeğinin hem baba katılımı ($r = .187, p < .001$) hem de babalık öz yeterliliği ile ($r = .164, p < .01$) ilişkili olduğu bulgusunu elde ettik. Benzer şekilde Heteroseksüel yakınlık alt ölçeğinin de baba katılımı ($r = .212, p < .001$) ve babalık öz yeterliliği ($r = .207, p < .001$) ile ilişkili, Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma alt ölçeğinin ise söz konusu değişkenler ile ilişkili olmadığını gördük. Her ne kadar korelasyon katsayıları düşük olsa da, elde edilen korelasyon analizi bulgularının, seri aracılığın test edildiği modellerimizde korumacı cinsiyetçilik ile babalık öz yeterliliği ve baba katılımı arasındaki ilişkiye yönelik yorumlarımızı destekleyici nitelikte olduğu söylenebilir.

Beşinci ve altıncı hipotezlerin test edilmesi kapsamında çocuğa karşı cinsiyetçi olmayan tutumlardaki artışın babalık öz yeterliliğini artırdığı görülmektedir. Bu bulgudan hareketle çocuğun cinsiyeti ister kız ister erkek olsun eşitlikçi bir tutumu olan babalar aynı zamanda babalık yeterliliklerini de olumlu bir gözle değerlendirmekteler diyebiliriz. Söz konusu değişkeni ölçek amacıyla kullandığımız ölçek maddesinde olduğu gibi, “Baba, erkek çocukları gibi kız çocuklarının da altını değiştirebilir”

değerlendirmesine bütünüyle katılan babaların babalık öz yetkinliklerine yönelik algılarının da yüksek olması anlaşılabilir bir durumdur ve literatüre paralellik göstermektedir. AÇEV tarafından Türkiye’de ilgili babalığın belirleyicilerini tanımlama amacıyla gerçekleştirilen çalışmada (Akçınar, 2017) bu bulgumuza benzer bulgular elde edilmiştir: Çocuğa karşı cinsiyetçi tutumların ilgili babalık ile anlamlı bir ilişkisi vardır.

Seri çoklu aracılık analizinin gerçekleştirildiği modellerimizin ikinci basamağında babalık öz yeterliliğinin evliliğin pozitif niteliğini pozitif yönde, negatif niteliğini ise negatif yönde yordadığı görülmüştür. Yani babalık öz yeterliliği arttıkça, evliliğin pozitif nitelikleri artmakta, negatif nitelikleri ise azalmaktadır. Babalık öz yeterliliklerini daha üst düzeylerde algılayanlar aynı zamanda evliliklerinin pozitif niteliklerini oldukça fazla, negatif niteliklerini ise daha az algılamaktalar. Bu bağlamda literatürle uyumlu bulguların elde edildiği söylenebilir. MacPhee ve ark.’nın (1996) araştırmalarında babalık öz yeterliliği ve ebeveynler arası sosyal destek pozitif ilişkili bulunmuştur. Merrifield ve Gamble’e (2012) göre ise elde edilen yüksek babalık öz yeterliliği, ilişki onarım davranışları ile ilişkilidir. İlâveten ilişki niteliğinin babalık öz yeterliliğini olumlu yönde etkilediği bulgular da mevcuttur. Leidy ve ark. (2009) ilişki niteliğinin düşük ebeveynlik algısını pozitif yönde etkilediğini ortaya koyan bulgular elde etmişlerdir. Kwok ve ark. (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise evlilik doyumunun babalık öz yeterliliği üzerinde etkisi olduğu kanıtlanmıştır.

Seri çoklu aracılık analizinin gerçekleştirildiği modellerimizin üçüncü basamak bulgularına göre evliliğin pozitif nitelikleri baba katılımını pozitif yönde; evliliğin negatif nitelikleri ise negatif yönde yordamaktadır. “Yayılım (spillover) etkisi” yaklaşımına göre

bu oldukça beklendik bir bulgudur (Katz ve Gottman, 1996). Bu yaklaşıma göre evlilik içerisindeki pozitif ilişkiler babaların çocukları ile olan ilişkilerine yayılarak etkileşimlerini artırmaktadır. Paley ve ark.'na (2005) göre ebeveynlerin eşleriyle ilişkilerinden duydukları doyum çocukları ile olan etkileşimlerini artırmaktadır. İlgili literatürde evliliğin negatif nitelikleri ve baba katılımı arasındaki negatif ilişkiyi destekleyici bulgular da mevcuttur. Coiro ve Emery (1998) tarafından gerçekleştirilen araştırmada gösterildiği üzere eşler arasında yaşanabilecek boşanma gibi çatışma ya da olumsuzluklar baba katılımını negatif yönde etkilemektedir. Nelson ve ark. (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise ilişkiden hissedilen doyum azaldıkça hem annelerin hem de babaların çocuklarının negatif duygularına destekleyici yanıt verme oranları azalmaktadır. Araştırmamızda elde edilen bulgular ebeveynler arası ilişkinin hem pozitif hem negatif süreçlerinin baba çocuk iletişimi etkileyebildiğini ortaya koymuştur.

Baba katılımı aile sistemindeki anne-baba-çocuk iletişimini etkileyen önemli bir kavramdır. Hem Türkiye’de hem de dünya da baba katılımını inceleyen pek çok araştırma gerçekleştirilmiş olsa da baba katılımı ile ilişkili değişkenleri bir model kapsamında inceleyen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bizim araştırmamız cinsiyetçiliğin, baba öz yeterliliğinin ve evlilik niteliğinin baba katılımı ile ilişkisini bir model kapsamında incelemesi nedeniyle literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Elde edilen bulguların toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile planlaması ile ilgili geliştirilecek sosyal politikalar için önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra aile içerisindeki dinamiklere yönelik geliştirilecek müdahale programları ya da atölyeler için

önemli bir destek sağlayacaktır. Çalışma bulgularında korumacı cinsiyetçilik bağlamında batı literatüründen farklı, beklenmedik sonuçların elde edilmesi, bu değişkenin dinamiklerini araştıran daha fazla çalışma yapılması gerekliliğini göstermektedir. Elde ettiğimiz bulgular korumacı cinsiyetçiliğin kültürel ve bağlamsal dinamiklerden etkilenebildiğini ve pozitif bazı değişkenlerle kol kola bir seyir izleyebildiğini göstermektedir.

Bu çalışmanın literatüre katkısı olduğu gibi, sınırlılıkları da bulunmaktadır. Çalışmanın gerçekleştirildiği süreçte tüm dünyayı ve ülkemizi etkileyen Covid-19 salgının gerçekleşmiş olması veri toplama sürecini oldukça zorlaştırmıştır. Salgın hem katılımcı sayısını hem de uygulama yöntemini etkilemiştir. Veri toplama sürecinde gerçekleşen Covid-19 kapanmalarının, katılımcıların yanıtlarını etkilemesi oldukça olasıdır. Araştırmada Covid-19 sürecine ilişkin yalnızca katılımcıların eşleriyle olan ilişkilerine yönelik soru yöneltilmiş olup, %79'u Covid-19 kapanmalarının yanıtlarını etkilenmediğini belirtmişlerdir. Ancak katılımcılara Covid-19 sürecinin çocukları ile olan ilişkilerini etkileyip etkilemediği sorulmamıştır. Bu durum araştırmanın bir sınırlılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra araştırmada kullanılan ölçeklerin özbildirim yöntemine dayalı olması, ölçeklerin sosyal arzulanırlığa dayalı yanıtlanmış olma olasılığını da barındırmaktadır.

Baba katılımı ve ilgili değişkenlere dair bildirimler yalnızca babalardan alınmıştır. Gerçekleştirilecek yeni çalışmalarda hem annelerden hem de babalardan ölçüm alınması bu çalışma kapsamında incelenen değişkenlerin anneleri nasıl etkilediğinin anlaşılmasını sağlayacaktır. Bunun yanı sıra yeni çalışmalarda korumacı

cinsiyetçilik ile babalık arasındaki ilişkinin daha derinlemesine ve başka değişkenlerle birlikte araştırılması da literatüre katkı sunacaktır. Bizim örneklemimizdeki babaların eğitim düzeylerinin yüksek olması ve evlilikleriyle ilgili nispeten olumlu değerlendirmelerde bulunuyor olmaları bulguların genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Bulguların, benzer demografik özellikleri olan babalar için açıklama birimi olarak kullanılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca yapılacak deneysel ve/veya boylamsal çalışmalar, araştırmamız kapsamında incelenen değişkenlerin nedensellik ilişkisini netleştirci bilgiler sunacaktır.

KAYNAKÇA

Ahmeduzzaman, M. ve Roopnarine, J. L. (1992). Sociodemographic factors, functioning style, social support, and fathers' involvement with preschoolers in African-American families. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 699-707.

Aikawa, M., & Stewart, A. L. (2020). Men's parenting as an intergroup phenomenon: The influence of group dominance, sexism, and beliefs about children on fathering attitudes. *Psychology of Men & Masculinities*, 21(1), 69.

Allen, S. M., ve Daly, K. (2007). The effects of father involvement: an updated research summary of the evidence. Guelph, ON: University of Guelph, Center for Families, Work & Well-Being.

Allen, C. T., Swan, S. C., & Raghavan, C. (2009). Gender symmetry, sexism, and intimate partner violence. *Journal of interpersonal violence*, 24(11), 1816-1834.

Akçınar, B. (2017). Türkiye'de ilgili babalık ve belirleyicileri: Ana rapor. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.

Araz, A., Güngör, D., & Aşçı, E. (2019). Turkish Adaptation of the Positive–Negative Relationship Quality (PN-RQ) Scale: A Reliability and Validity Study. *Behavioral Sciences*, 9(9), 100.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York, NY: W.H. Freeman and Company.

Bandura, A., & Adams, N. E. (1977). Analysis of self-efficacy theory of behavioral change. *Cognitive Therapy and Research*, 1(4), 287–310.

Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.

Bonney, J. F., Kelley, M. L. ve Levant, R. F. (1999). A model of fathers' behavioral involvement in child care in dual-earner families. *Journal of Family Psychology*, 13, 401-415.

Bowlby, J. (1951). Maternal care and mental health. Geneva: World Health Organization.

Bozok, M., Kisbu-Sakarya, Y., Gündüz-Maşalacı, B., Özuygun-Kuşçul, H., Deniz, H., SAM Araştırma-Danışmanlık, (2017). Türkiye'de Babalık Araştırması- Ana Rapor

- Bradford, K., & Hawkins, A. J. (2006). Learning competent fathering: A longitudinal analysis of marital intimacy and fathering.
- Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child development*, 71(1), 127-136.
- Coiro, M. J., & Emery, R. E. (1998). Do marriage problems affect fathering more than mothering? A quantitative and qualitative review. *Clinical child and family psychology review*, 1(1), 23-40.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddler's behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24, 126-148.
- Collins, W. A., Madsen, S. D., & Susman-Stillman, A. (2002). Parenting during middle childhood. *Handbook of Parenting Volume 1 Children and Parenting* Ed. Marc H. Bornstein Lawrence Erlbaum Associates, Publishers
- Coltrane, S. (2009). Fatherhood, gender and work-family policies. *Gender equality: Transforming family divisions of labor*, 385-410.

Cook, J. L., Jones, R. M., Dick, A. J. ve Singh, A. (2005). Revisiting men's role in father involvement: The importance of personal expectations. *Fathering*, 3, 165-178.

Cox, M. J., Owen, M. T., Lewis, J. M., & Henderson, V. K. (1989). Marriage, adult adjustment, and early parenting. *Child Development*, 60, 1015-1024.

Cross, E. J., & Overall, N. C. (2018). Women's attraction to benevolent sexism: Needing relationship security predicts greater attraction to men who endorse benevolent sexism. *European Journal of Social Psychology*, 48(3), 336-347.

Crothers, L. M., Hughes, T. L., & Morine, K. A. (2008). Theory and cases in school-based consultation: A resource for school psychologists, school counselors, special educators, and other mental health professionals. New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Cummings, M. E., Goeke - Morey, M. C., Raymond, J., (2004). Fathers in Family Context: Effects of Marital Quality and Marital Conflict. *The Role of Father in Child Development*. 4th Ed. pp 196-221. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc

Cummings, E. M., Merrilees, C. E., & George, M. W. (2010). Fathers, marriages, and families. *The role of the father in child development*. 5th Ed., pp. 154-176. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc

Dawson, A., Pike, A., & Bird, L. (2016). Associations between parental gendered attitudes and behaviours and children's gender development across middle childhood. *European Journal of Developmental Psychology*, 13(4), 452-471.

Duran, A. (2010). Erkeksi rollerin baba katılımı ile ilişkisinin araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Erel, O., & Burman, B.(1995). 'Interrelatedness of Marital Relations and Parent-Child Relations: A Meta-analytic Review." *Psychological Bulletin*, 1995,118 (1). 108-132.

Expósito, F., Herrera, M. C., Moya, M., & Glick, P. (2010). Don't rock the boat: Women's benevolent sexism predicts fears of marital violence. *Psychology of Women Quarterly*, 34(1), 36-42.

Fagan, J. ve Barnett, M. (2003). The relationship between maternal gatekeeping, paternal competence, mothers'attitudes about the father role, and father involvement. *Journal of Family Issues*, 24, 1020- 1043.

Field, A. (2018). Discovering statistics using IBM SPSS statistics. 5th Ed. Sage Publication, Inc.

Feldman, R. (2000). Parents' convergence on sharing and marital satisfaction, father involvement, and parent–child relationship at the transition to parenthood. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 21(3), 176-191.

Finley, G. E. ve Schwartz, S. J. (2004). The father involvement and nurturant fathering scales: Retrospective measures for adolescent and adult children. *Educational and Psychological Measurement*, 64, 143-164.

Freeman, H., Newland, L. A. ve Coyl, D. D. (2008) Father beliefs as a mediator between contextual barriers and father involvement. *Early Child Development and Care*, 178, 803-819.

Gracia, P. (2014). Fathers' child care involvement and children's age in Spain: A time use study on differences by education and mothers' employment. *European Sociological Review*, 30, 137-150.

Giallo, R., Treyvaud, K., Cooklin, A., & Wade, C. (2013). Mothers' and fathers' involvement in home activities with their children: Psychosocial factors and the role of parental self-efficacy. *Early Child Development and Care*, 183, 343–359.

Gibaud-Wallston J, Wandersman LP. (1973) Development and utility of the parenting sense of competence scale. Toronto: The annual meeting of the American Psychological Association, 1978.

Gleason, J. B., & Ely, R. (2002). Gender differences in language development. In A. McGillicuddy-De Lisi & R. De Lisi (Eds.), *Biology, society, and behavior*: Vol. 21. The development of sex differences in cognition (pp. 127–154). Westport, CN: Ablex.

Glick, P., & Fiske, T. S. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512.

Glick, P., Sakallı-Uğurlu, N., Akbaş, G. *et al.* (2016). Why Do Women Endorse Honor Beliefs? Ambivalent Sexism and Religiosity as Predictors. *Sex Roles* 75, 543–554

Grych, J. H., & Clark, R. (1999). Maternal employment and development of the father–infant relationship in the first year. *Developmental Psychology*, 35(4), 893.

Goldberg, W. A., & Easterbrooks, M. A. (1984). Role of marital quality in toddler development. *Developmental Psychology*, 20, 504-514.

Gottman, J. M., (1994). *What Predicts Divorce?* Hillsdale, N. J.: Erlbaum,

Haas, L., & Hwang, C. P. (2019). Policy is not enough—the influence of the gendered workplace on fathers’ use of parental leave in Sweden. *Community, Work & Family*, 22(1), 58-76.

Hammond, M. D., & Sibley, C. G. (2011). Why are benevolent sexists happier?. *Sex Roles*, 65(5), 332-343.

Harris, K. M., Furstenbeg, F. F. ve Marmer, J. K. (1998). Paternal involvement with adolescents in intact families: The influence of fathers over the life course. *Demography*, 35, 201-216.

Hawkins, A. J., Palkovitz, R. (1999). Beyond ticks and clicks: The need for more diverse and broader conceptualizations and measures of father involvement. *The Journal of Men’s Studies*, 8(1), 11-32.

Hawkins, A.J., Bradford,K.P., Palkovitz, R., Christiansen, S.L., Day, R.D., & Call, V.R.A. (2002). The inventory of father involvement: A pilot study of a new measure of father involvement. *The Journal of Men’s Studies*, 10(2), 183-196.

Hayes, A. F. (2013). *Methodology in the social sciences.Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press.

Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach, 2nd Ed.*. Guilford publications.

Hoffman, L. W. & Hoffmann, M. L. (1973) The value of children to parents. In J. T. Fawcett (Ed.) *Psychological Perspectives on Education* s. 19-76. New York: Basic Books.

Hofferth, S. L. (2003). Race/ethnic differences in father involvement in two-parent families: Culture, context, or economy? *Journal of Family Issues*, 24, 185–216.

Holmes, E. K., & Huston, A. C. (2010). Understanding positive father–child interaction: Children’s, fathers’, and mothers’ contribution. *Fathering*, 8(2), 203–225.

Jones, T. L., & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25, 341–363.

Johnston, C., & Mash, E. J. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of clinical child psychology*, 18(2), 167-175.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2012) Kültür ve Ana Babalık. Kuram ve Uygulama Çıkarımları. Ana Babalık: Kuram ve Araştırma, der. Melike Sayıl, Bilge Yağmurlu, 1, 61-79.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Benlik, Aile ve İnsan gelişimi-Kültürel Psikoloji. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Katz, L. F., & Gottman, J. M. (1996). Spillover effects of marital conflict: In search of parenting and coparenting mechanisms. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1996(74), 57-76.

Kuzucu, Y. ve Özdemir, Y. (2013). Ergen ruh sağlığının anne ve baba katılımı açısından yordanması. *Eğitim ve Bilim*, 38, 96-112

Kwan, R. W., Kwok, S. Y., & Ling, C. C. (2015). The moderating roles of parenting self-efficacy and co-parenting alliance on marital satisfaction among Chinese fathers and mothers. *Journal of child and family studies*, 24(12), 3506-3515.

Kwok, S. Y., Ling, C. C., Leung, C. L., & Li, J. C. (2012). Fathering self-efficacy, marital satisfaction and father involvement in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies*, 22(8), 1051-1060.

Lamb, M. E., & Elster, A. B. (1985). Adolescent mother-infant father relationships. *Developmental Psychology*, 21, 768-773.

Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L., & Levine, J. A. (1985). Paternal behavior in humans. *American zoologist*, 883-894.

Lamb, M. E. (2000). The history of research on father involvement. *Marriage & Family Review*, 29, 23-42.

Leidy, M. S., Parke, R. D., Cladis, M., Coltrane, S., & Duffy, S. (2009). Positive marital quality, acculturative stress, and child outcomes among Mexican Americans. *Journal of Marriage and Family*, 71(4), 833–847.

Lewis, C., & Lamb, M. E. (2003). Fathers' influences on children's development: The evidence from two-parent families. *European journal of psychology of education*, 18(2), 211-228.

Liu, C., & Wu, X. C. (2016). Dyadic effects of marital satisfaction on coparenting in Chinese families: Based on the actor-partner interdependence model. *International Journal of Psychology*, 53(3), 210-217.

MacPhee, D., Fritz, J., & Miller-Heyl, J. (1996). Ethnic variations in personal social networks and parenting. *Child Development*, 67 (6), 3278–3295.

McBride, B. A., & McBride, R. J. (1993). Parent education and support programs for fathers. *Childhood Education*, 70(1), 4-9.

McHale, S. M., Crouter, A. C., & Whiteman, S. D. (2003). The family contexts of gender development in childhood and adolescence. *Social Development*, 12(1), 125–148.

McMunn, A., Martin, P., Kelly, Y., & Sacker, A. (2017). Fathers' involvement: Correlates and consequences for child socioemotional behavior in the United Kingdom. *Journal of Family Issues*, 38(8), 1109-1131.

Merrifield, K. A., & Gamble, W. C. (2013). Associations among marital qualities, supportive and undermining coparenting, and parenting self-efficacy: Testing spillover and stress-buffering processes. *Journal of Family Issues*, 34(4), 510-533.

Moore, M. J. C., & Buehler, C. (2011). Parents' divorce proneness: the influence of adolescent problem behaviors and parental efficacy. *Journal of Social and Personal Relationship*., 28(5), 634–652.

Moore, M. J. C., & Buehler, C. (2011). Parents' divorce proneness: The influence of adolescent problem behaviors and parental efficacy. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(5), 634-652.

Mullen, K. (1996). Marital statuses and men's health. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 16(3), 47–67.

Nelson, J. A., O'Brien, M., Blankson, A. N., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2009). Family stress and parental responses to children's negative emotions: Tests of the spillover, crossover, and compensatory hypotheses. *Journal of Family Psychology*, 23(5), 671–679.

Onur, B. (2012). Çocukluğun ve çocuk yetiştirme tarihi. *Ana babalık: Kuram ve araştırma*, 19-59.

Overall, N. C., & Hammond, M. D. (2018). How intimate relationships contribute to gender inequality: Sexist attitudes encourage women to trade off career success for relationship security. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 5(1), 40-48.

Özyürek, P. (2009) İlk Osmanlı(ca) çocuk dergisi, Mümeyyiz (1869): Varakalarda ideal çocuğun inşası *Türkiye'de Çocuk yetiştirme* (s. 315- 344). yay. haz. M. Artar, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi

Pagorek-Eshel, S., & Dekel, R. (2015). Parental self-efficacy and paternal involvement in the context of political violence. *Clinical Social Work Journal*, 43, 388–397.

Paley, B., Cox, M. J., Kanoy, K. W., Harter, K. S., Burchinal, M., & Margand, N. A. (2005). Adult attachment and marital interaction as predictors of whole family interactions during the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology, 19*(3), 420.

Palkowitz, R. (1984). Parental attitudes and fathers' interactions with their 5-month-old infants. *Developmental Psychology, 20*, 1054-1060.

Paulson, J. F., Dauber, S. E., & Leiferman, J. A. (2011). Parental depression, relationship quality, and nonresident father involvement with their infants. *Journal of Family Issues, 32*(4), 528-549.

Pedro, M. F., Ribeiro, T., & Shelton, K. H. (2012). Marital satisfaction and partners' parenting practices: The mediating role of coparenting behavior. *Journal of Family Psychology, 26*(4), 509.

Petts, R. J. (2018). Paternity leave, father involvement, and parental conflict: The moderating role of religious participation. *Religions, 9*(10), 289.

Pleck, J. H. (1981). *The myth of masculinity*. MIT Press (MA).

Pleck, E. H., & Pleck, J. H. (1997). Fatherhood ideals in the United States: Historical dimensions. *The role of the father in child development*, 3, 33-48.

Pleck, J. H., & Masciadrelli, B. P. (2004). Paternal involvement by US residential fathers: Levels, sources, and consequences.

Pleck, J. H. (2007). Why could father involvement benefit children? Theoretical perspectives. *Applied development science*, 11(4), 196-202.

Pleck, J. H. (2010). Fatherhood and masculinity. The role of the father in child development, 5, 27-57.

Ruble, D. N., Martin, C. L., & Berenbaum, S. A. (2007). Gender development. *Handbook of child psychology*, 3.

Rogge, R. D., Fincham, F. D., Crasta, D., & Maniaci, M. R. (2017). Positive and negative evaluation of relationships: Development and validation of the Positive–Negative Relationship Quality (PN-RQ) scale. *Psychological assessment*, 29(8), 1028.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (5), 33-44.

Sakallı, N. (2001). Beliefs about wife beating among Turkish college students: The effects of patriarchy, sexism, and sex differences. *Sex roles*, 44(9), 599-610.

Sakallı, N. (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması (Ambivalent sexism scale: A study of validity and reliability). *The Journal of Turkish Psychology*. 17. 47-58.

Sakallı Uğurlu, N. (2003). Cinsiyetçilik Kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları* 6 (11-12)1-20

Sakallı-Uğurlu, N. (2016) Quantitative Empirical Studies on Women's Issues in Islamic Cultures: Introduction to Special Issue. *Sex Roles* 75, 535–542

Sevigny, P. R., & Loutzenhiser, L. (2010). Predictors of parenting selfefficacy in mothers and fathers of toddlers. *Child: Care, Health and Development*, 36, 179–189.

Shnabel, N., Bar-Anan, Y., Kende, A., Bareket, O., & Lazar, Y. (2016). Help to perpetuate traditional gender roles: Benevolent sexism increases engagement in dependency-oriented cross-gender helping. *Journal of personality and social psychology*, 110(1), 55.

Sımsıkı, H. ve Şendil, G. (2014). Baba katılım ölçeği'nin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 104-123.

Stoneman, Z., Brody, G. H., & Burke, M. (1989). Marital quality, depression and inconsistent parenting: Relationship with observed mother-child conflict. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 105-117.

Story, L. B., & Repetti, R. L. (2006). Daily occupational stressors and marital behavior. *Journal of Family Psychology*, 20, 690–700.

Sümer, N. (2012). Ana babalık ve bağlanma. Ana babalık: Kuram ve araştırma, 169-191. der. Melike Sayıl, Bilge Yağmurlu,

Tabachnick and Fidell, 2013 B.G. Tabachnick, L.S. Fidell Using Multivariate Statistics (sixth ed.) Pearson, Boston (2013)

Taşkın, N. (2011). Çocukların gelişiminde katkıları unutulmalar: Babalar. *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl, 7, 43-47.

Tazouti, Y., & Jarlégan, A. (2019). The mediating effects of parental self-efficacy and parental involvement on the link between family socioeconomic status and children's academic achievement. *Journal of Family Studies*, 25(3), 250-266.

Thompson, L., & Walker, A. J. (1989). Gender in families: Women and men in marriage, work, and parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 51, 845-871.

Trahan, M. H. (2017). Paternal self-efficacy and father involvement: A bi-directional relationship. *Psychology of Men & Masculinity*, 19(4), 624.

Trahan, M. H., & Cheung, M. (2012). Fathering behavior within the context of role expectations and marital satisfaction: Framework for studying fathering behavior. *Journal of Family Strengths*, 12, 1–24.

Tremblay, S., & Pierce, T. (2011). Perceptions of fatherhood: Longitudinal reciprocal associations within the couple. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue Canadienne des Sciences du Comportement*, 43, 99–110.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırmaları Enstitüsü. (2012). Türkiye’de Kadının Durumu, Ankara

Türkiye İstatistik Kurumu (2013) Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2011

Uludağlı, N. P. (2017). Baba katılımında etkili faktörler ve baba katılımının baba, anne ve çocuk açısından yararları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 70-92.

- Uludağı, N. P. (2018). Are uninvolved fathers really incompetent and unsatisfied? Testing the mediator role of father involvement from fathers' perspectives. *European Journal of Developmental Psychology, 16*(5), 538-551.
- Uraz, A., Aran, M., Hüsamoglu, M., Okkalı Şanalımı, D., & Çapar, S. (2010). Türkiye'de kadınların işgücüne katılımında son dönemde gözlenen eğilimler. *Ankara. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı, Çalışma Raporu, (2)*.
- Ünlü, Ş. (2010). Being fathered and being a father: Examination of the general pattern of Turkish fathers' and their own fathers' involvement level for children between the ages of 0-8. Unpublished Master Thesis. Middle East Technical University, Ankara.
- Wittkowski, A., Garrett, C., Calam, R., & Weisberg, D. (2017). Self-report measures of parental self-efficacy: A systematic review of the current literature. *Journal of child and family studies, 26*(11), 2960-2978.
- Viki, G. T., Abrams, D., & Hutchison, P. (2003). The "true" romantic: Benevolent sexism and paternalistic chivalry. *Sex Roles, 49*(9), 533-537.

Volling, B. L. & Belsky, J. (1991). Multiple determinants of father involvement during infancy in dual earner and single-earner failies. *Journal of Marriage and Family*, 53 (2), 461-474.

EKLER

EK.1. Kişisel Bilgi Formu

- Yaşınız:
- Eşinizin yaşı:
- Kaç yıldır evlisiniz? :.....
- Yaşamınızın büyük bölümünü nerede geçirdiniz?

☐ Büyükşehir	☐ İlçe
☐ İl	☐ Köy

- Eğitim durumunuz:

☐ İlkokul	☐ Lisans
☐ Ortaokul	☐ Yüksek Lisans
☐ Lise	☐ Doktora
☐ Ön Lisans (Yüksek Okul)	

- Eşinizin eğitim durumu:

☐ • İlkokul	☐ Lisans
☐ • Ortaokul	☐ Yüksek Lisans
☐ • Lise	☐ Doktora
☐ • Ön Lisans (Yüksek Okul)	

- Mesleğiniz:
- Haftalık ortalama çalışma saatiniz:
- Eşinizin mesleği:
- Eşinizin çalışıyorsa haftalık ortalama çalışma saati:

- Ailenizin aylık geliri:

☐ 2000 TL ve altı	☐ 2001-3000 TL
☐ 3001-4000 TL	☐ 4001-5000 TL
☐ 5001-6000 TL	☐ 6000 TL ve üzeri

- Sahip olduğunuz çocuk sayısı:
- Çocuklarınızın yaşları (sırasıyla belirtiniz):
- Çocuklarınızın cinsiyetleri:
- İlk çocuğunuz doğduğunda kaç yaşındaydınız?
- 4-10 yaş aralığındaki çocuğunuz okula/kreşe gidiyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

- Çocuğunuz okula/kreşe gitmiyorsa bakım hizmetini kim veriyor?
.....

- 4-10 yaş aralığındaki çocuğunuzun herhangi bir sağlık problemi var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

- Bir önceki soruya yanıtınız evet ise problemin ne olduğunu belirtiniz:

☐ Çocuğumun fiziksel bir engeli var.

☐ Çocuğumun zihinsel bir engeli var.

☐ Kronik hastalığı olan bir çocuğa sahibim (Astım, Diyabet, Kalp... vb).

☐ Diğer:

- Herhangi bir dini inanışa sahip misiniz?

☐ Evet ☐ Hayır

- Bir önceki soruya yanıtınız evet ise;

Dini inanışınız günlük yaşamınızı ne derecede etkilemektedir?

1—2—3—4—5—6—7—8—9—10

Hiç

Tamamen

- Herhangi bir politik görüşe sahip misiniz?

☐

Evet

☐

Hayır

- Bir önceki soruya yanıtınız evet ise;

Politik görüşünüz günlük yaşamınızı ne derecede etkilemektedir?

1—2—3—4—5—6—7—8—9—10

Hiç

Tamamen

EK.2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği

- Lütfen her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı verilen ölçekteki sayılardan uygun olanı ifadenin yanındaki boşluğa yazarak belirtiniz.

1	2	3	4	5	6
Kesinlikle	Katılmıyorum	Biraz	Biraz	Katılıyorum	Kesinlikle
Katılmıyorum		Katılmıyorum.	Katılıyorum.		Katılıyorum

___ 1)- Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.

___ 2)- Gerçekte birçok kadın “eşitlik” arıyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.

___ 3)- Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.

___ 4)-Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.

___ 5)- Kadınlar çok çabuk alınırlar.

___ 6)- Karşı cinsten biri ile romantik ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.

___ 7)- Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.

___ 8)- Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.

- ___ 9)- Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.
- ___ 10)-Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarına tamamen minnettar olmamaktadırlar.
- ___ 11)- Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindeler.
- ___ 12)- Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.
- ___ 13)- Erkekler kadınsız eksiktirler.
- ___ 14)- Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.
- ___ 15)- Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.
- ___ 16)- Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınırırlar.
- ___ 17)- İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.
- ___ 18)- Erkeklere cinsel yönden yaklaşılabilir olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.
- ___ 19)- Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.
- ___ 20)- Erkekler hayatlarındaki kadın için mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.
- ___ 21)- Feministler erkeklere makul olmayan istekler sunmaktadırlar.
- ___ 22)- Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.

EK.3. Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği

- Lütfen aşağıdaki ifadelere ne derecede katıldığınızı kendi çocuğunuzu/çocuklarınızı düşünerek cevaplandırınız.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Baba erkek çocukları gibi kız çocuklarının da altını değiştirebilir.	1	2	3	4	5
Erkek çocuklar bebekle oynayabilir.	1	2	3	4	5
Kız çocuklar tamir işlerini öğrenebilir.	1	2	3	4	5
Kız ve erkek çocuklar birlikte oynayabilir	1	2	3	4	5
Kız çocuklar ergenlikten sonra okula devam etmelidir	1	2	3	4	5

Erkek çocukların ev işlerinde sorumluluk üstlenmesi gerekir.	1	2	3	4	5
Ç o c u ğ u m b e n i m h e r fikrimi kabul etmek zorunda değildir	1	2	3	4	5
Çocuğum karşı cinsle aynı sırada oturabilir.	1	2	3	4	5

EK.4. Baba Katılım Ölçeği

Lütfen, son 12 ayda baba olarak yaşadığınız tecrübelerinizi düşününüz ve aşağıda listelenen her maddeyi, bu davranışı ne kadar yaptığınızı düşünerek cevaplandırınız.						
	Hiçbir zaman	Çok nadir	Bazen	Sıklık -la	Her zaman	Bana Uygun değil
Çocuğumun katıldığı etkinliklere (okul /kreş etkinlikleri, spor, geziler vb.) katılırım.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun temel ihtiyaçlarını sağlarım.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumu kitap okumak için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumu iyi olduğu ve doğru şeyler yaptığı için överim.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun annesine, duygusal destek ve cesaret veririm.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumla ilgili günlük/rutin işleri yaparım. (Çocuğun beslenmesi, bir yerden başka bir yere götürülmesi)	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun, annesinin önemli ve özel bir insan olduğunu anlamasında yardımcı olurum.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumu iyi bir şey yaptığında ödüllendiririm.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumu okulda/kreşte başarılı olma konusunda cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5	6
Çocuğuma dost ve arkadaş olurum.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun finansal desteğini sağlamakta sorumluluk alırım.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun ev ödevlerini yapmasında onu cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5	6
Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun arkadaşları ile nerelere gittiğini ve neler yaptığını bilirim.	1	2	3	4	5	6
Çocuğum benimle konuşmak istediğinde sadece onunla konuşmak için zaman harcarım.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumu yetiştirmede, annesi ile iş birliği yaparım.	1	2	3	4	5	6
Küçük yaştaki çocuğuma kitap okurum.	1	2	3	4	5	6
Çocuğuma okul /kreş kurallarına uyulması gerektiğini öğretirim.	1	2	3	4	5	6

	Hiç bir zaman	Çok nadir	Bazen	Sıklık la	Her zaman	Bana Uygun değil
Çocuğumu liseden sonra da okuması için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumu disipline ederim.	1	2	3	4	5	6
Büyük yaştaki çocuğumun ödevlerinde ona yardım ederim.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun geleceğini planlarım. (eğitim, evlilik, iş vb)	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun yeteneklerini geliştirmesi için ona destek olurum.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumun yapmaktan hoşlandığı şeylerde onunla vakit geçiririm.	1	2	3	4	5	6
Çocuğumu ev işleri yapması için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5	6

EK.5. Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği

- Lütfen, eşinizle olan ilişkinin sadece **pozitif** niteliklerini düşünüp, negatif niteliklerini göz ardı ederek, ilişkinizi aşağıdaki sıfatlarla değerlendiriniz.

EŞİM İLE İLİŞKİM...

	Hiç doğru değil	Çok az doğru	Biraz doğru	Oldukça doğru	Çok doğru	Bütünüyle doğru
Zevkli	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Keyifli	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Güçlü	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Canlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eğlenceli	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dopdolu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Enerji verici	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Heyecan verici	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- Lütfen, eşinizle olan ilişkinin sadece negatif niteliklerini düşünüp, pozitif niteliklerini göz ardı ederek, ilişkinizi aşağıdaki sıfatlarla değerlendiriniz.

EŞİM İLE İLİŞKİM...

	Hiç doğru değil	Çok az doğru	Biraz doğru	Oldukça doğru	Çok doğru	Bütünüyle doğru
Berbat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kötü	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Boş	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cansız	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tatsız	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sıkıcı	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zayıf	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Heves kırıcı	☐	☐	☐	☐	☐	☐

EK.6. Ebeveyn Öz Yeterlilik Ölçeği

Lütfen aşağıdaki soruları çocuğunuzla olan ilişkinize göre cevaplandırınız. Eğer birden fazla çocuğunuz varsa 4-10 yaş aralığındaki çocuğunuzla ilişkinizi göz önünde bulundurarak cevaplayınız.

- Bence davranışlarınızın çocuğunuzu nasıl etkilediğini öğrendiğinizde, bir çocuğun bakımıyla ilgili sorunlar kolayca çözülür.

1—————2—————3—————4—————5

Hiç Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen
Katılmıyorum Katılıyorum

- Yeni baba olmuş birine iyi bir ebeveyn olmak için ihtiyaç duyulan konuları öğrenip takip edeceği iyi bir model olabilirim.

1—————2—————3—————4—————5

Hiç Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen
Katılmıyorum Katılıyorum

- Ebeveyn olmak yönetilebilirdir ve herhangi bir sorun kolayca çözülebilir.

1—————2—————3—————4—————5
Hiç Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen
Katılmıyorum Katılıyorum

- Çocuğuma bakımdaki uzmanlığım konusunda kendi beklentilerimi karşılıyorum.

1—————2—————3—————4—————5
Hiç Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen
Katılmıyorum Katılıyorum

- Çocuğumu rahatsız eden sorunun cevabını bulabilecek birisi varsa o kişi benimdir.

1—————2—————3—————4—————5
Hiç Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen
Katılmıyorum Katılıyorum

- Baba olduğum süre göz önüne alındığında, bu role tamamıyla aşına hissediyorum.

1—————2—————3—————4—————5

Hiç Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen

Katılmıyorum Katılıyorum

- Dürüst olmak gerekirse, çocuğuma iyi bir baba olmak için gerekli tüm becerilere sahip olduğuma inanıyorum.

1—————2—————3—————4—————5

Hiç Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Tamamen

Katılmıyorum Katılıyorum

EK.7. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Değerli Katılımcı;

Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Psikoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Necati Enöz tarafından, öğretim üyesi Doç. Dr. Arzu Araz danışmanlığında gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın amacı çeşitli değişkenlerin baba katılımı davranışı üzerindeki etkisini incelemektir.

Bu amaç doğrultusunda sizden bazı sorulara yanıt vermeniz beklenmektedir. Gerekli yönergeler her soru formunun başında verilmiştir. Tüm soruları cevaplamanız yaklaşık olarak 10- 15 dakika sürecektir.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Form içerisinde kişisel rahatsızlık uyandıracak bir soru bulunmamaktadır. Ancak rahatsızlık veya sorun hissetmeniz durumunda formu yarıda bırakıp araştırmadan ayrılabilirsiniz. Verilen bilgiler yalnızca araştırma için kullanılıp, gizli kalacaktır. Elde edilen bilgilerle kişisel bir değerlendirme yapılmayacak yalnızca toplu bir analiz gerçekleştirilecektir. Araştırmayla ilgili bilgi almak ya da soru sormak için aşağıda bilgileri verilen araştırmacı ile iletişime geçebilirsiniz.

Necati Enöz

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. İstek doğrultusunda çalışmayı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Tarih:

İmza:

EK.8. Etik Kurul İzni

